

YRKE

FAGBLAD OM YRKESOPPLÆRING/63. ÅRGANG

EPLEHELTER
I STORBYEN

LÆRLINGER
LENGST NORD

HØRTE IKKE
PÅ MAMMA

#4
2019

Blomsterglede
gir fagglede

innhold

Faste spalter

- 4 Nytt fra Yrke
- 34 Fotoreportasjen
- 46 Lærlingen
- 48 Forbundscommentaren
- 55 Bøker om Yrke

Tema

- 6 Blomstrende fagglede
- 12 Samarbeid skole og næringsliv

Nyhetsreportasje

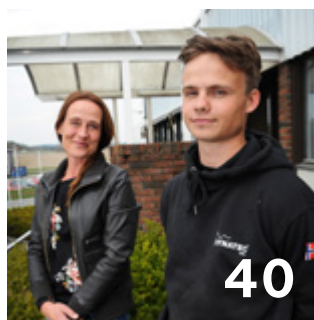
- 16 Dårlig samarbeid skole og arbeidsliv
- 18 Teknologisk fagskole
- 22 Gir ut kokebok i fengsel
- 28 Lærlinger lengst nord
- 31 Eplehelter i storbyen
- 38 Trygghet hjelper i mobbesaker
- 40 Hørte ikke på mamma
- 43 Først fagbrev, så doktorgrad
- 50 Veiledet kunnskapsministeren

Fagartikler

- 52 Utdanner lærerspesialister
- 57 Mat og vin

LÆRLINGEN

YRKE

Ansvarlig redaktør:

Wenche Helene Schjønberg
Telefon: 24 14 23 49
Mobil: 911 913 15
ws@utdanningsnytt.no
www.utdanningsnytt.no/Yrke

Abonnement:

Hilde Aalborg
ha@utdanningsnytt.no
Telefon: 911 99 989

Abonnement kr 300,- per år.
Gratis for medlemmer av Utdanningsforbundet

Annonser: Mona Jørgensrud
mj@hsmedia.no, telefon: 911 73 473

Utgiver:

Utdanningsforbundet,
Hausmannsgate 17
Boks 9191 Grønland, 0134 Oslo
Telefon: 24 14 20 00

Yrke er medlem av Fagpressen og redigeres etter Redaktørplakatens og Vær Varsom-plakatens regler for god presseskikk. Den som likevel føler seg urettmessig rammet, oppfordres til å ta kontakt med redaktøren. Pressens Faglige Utvalg, PFU, behandler klager mot pressen.

Forsidefoto: Werner Juvik

Layout: Melkeveien Designkontor
www.melkeveien.no

Trykk: 07 Aurskog AS. Telefon: 63 86 44 00

Opplag: 10 214 ifølge Fagpressens opplagskontroll. Godkjent pr. 2. halvår 2018 og 1. halvår 2019.

ISSN 1504-1905

leder

Blomster og bøker

Noen lærere tar med elevene sine på toget og på jernbanestasjonen for at de skal få vise fram bryllupsdekorasjoner de har lært seg å lage på skolen. Andre lærere hjelper elevene å skrive kokebok. Resultatet av timevis med fagopplæring er ikke bare beståtte fagprøver, men også ekte fagglede som skal ut til flere enn de aller nærmeste. Det er dette flere av artiklene i årets siste utgave av Yrke handler om – gleden ved fagutøvelse, gleden når framtidens fagarbeidere får til yrket sitt.

Eller som lederen i opplæringskontoret BLOK sier det da Yrke spør hvorfor de tar elevene med ut på togperrongen for at de skal få vist fram sine arbeider:

«Vi leker ikke butikk og må gi dem oppdrag som er både morsomme og troverdige. Folk skal se på det de lager.»

I Halden fengsel har faglærer Yngve Mathisen mye av det samme utgangspunktet for engasjementet for kokeboka «Læretid». Også han vil nå ut med det elevene gjør på skolekjøkkenet dypt inne bak fengselsmurene. Han mener også at alle fortjener en ny sjanse, og at det å få seg en fagutdannelse er med på å gi elevene en framtid. Og han opplever absolutt jobben sin som meningsfull.

«Min erfaring er at de som avlegger fagprøven her inne, får jobber», sier han til Yrke

Det er dette engasjementet, denne faggleden, vi har ønsket å skildre i Yrke som du nå har i hendene. Vi har også brukt ekstra stor plass på lærlinger i denne utgaven. Blant annet møter vi to elektrolæringer i landets nordligste elektrobedrift, på Svalbard. Vi møter lærlinger som utdanner seg til å bli taktekkere. Og en lærling i glassfaget som i intervjuet beskriver sin glede knyttet til glass.

Og så møter vi en som startet som lærling, men som nå har avsluttet med doktorgrad. Hun mener det hun lærte i produksjonen som lærling, har vært viktig i arbeidet med egen doktorgrad. Stolthet over eget fag er nettopp det som kjennetegner fagglede.

Wenche H. Schjønberg

TV-serier skaper bølger

OSLO De er begge prosessoperatører, og de har begge fått høre at de er for smarte for yrkesfag. Nå har de skrevet kronikk om emnet.

Barbro Auestad og Charlotte Sæbjørnsen er aktive i Industri Energi, Auestad som medlem av arbeidsutvalget og Sæbjørnsen som leder av Industri Energi Ung.

I en kronikk publisert på nrk.no skriver de at det er et faktum at Norge trenger både akademikere og fagarbeidere.

«Det er ikke snakk om noe A-lag og B-lag i norsk arbeidsliv, selv om det kan føles slik.»

«Som prosessoperatører har vi begge fått høre at vi er «for smarte» til å velge yrkesfag. Vi har blitt spurt om vi ikke snart skal ta noen «ordentlig utdanning». Slike spørsmål må det bli en slutt på», skriver de to.

Og det er den nye TV-serien på NRK, «Twin», som er den direkte foranledningen til kronikken på nrk.no.

«I NRKs nye storsatsing, Twin, blir eleven Karin advart av en skolerådgiver om at hun må gå byggfag om hun ikke skjøper seg og får bedre karakterer. Det blir feil når en yrkesfaglig studieretning skal bli omtalt som en straff. Selv gikk vi teknikk og industriell produksjon (TIP) på videregående, og har etterpå arbeidet som prosessoperatører i noen av Norges ledende konserner», heter det i kronikken.

De to skriver at bedrifter som Industri Energi organiserer, skriker etter TIP-læringer.

«Samtidig er det få som søker seg til disse linjene. Flere fylkeskommuner har foreslått nedlegging av TIP-linjer. Det er et stort paradoks når elevene kunne fått tilbud om et interessant yrkesfag som det er stort behov for», skriver Barbro Auestad og Charlotte Sæbjørnsen.

Lærere i politisk streik

MOLDE Lærere i Møre og Romsdal gikk i slutten av november ut i politisk streik på grunn av kuttforslag fra fylkespolitikkerne.

Lærerne på videregående skoler la ned arbeidet i to timer og deltok også i en demonstrasjon i Molde sentrum mot budsjettforslaget. Det er lærere organisert i Utdanningsforbundet som står bak streiken.

– Protesten er i hovedsak ikke mot fylkesadministrasjonen, men mot fylkespolitikere som er ansvarlige for den økonomiske situasjonen som fylket er i for tiden, sier Nils Ove Brekke, tillitsvalgt ved Ulstein videregående skule, i en pressemelding.

Lærerne ba andre fagforeninger og elever i omegnen om å delta i markeringen.

Kristen skole vant prisen for årets entreprenørskapslærer

NÆRBØ Lærere ved Tryggheim videregående skule vant prisen for årets entreprenørskapslærer delt ut av Virke og Ungt Entreprenørskap.

Ifølge juryen er lærerne Henrik Foss og Trygve Handeland praktisksemlarer på hvordan entreprenørskapslærerne skal være. I begrunnelsen skriver juryen:

«Årets vinnere er lærere i fellesfagene på yrkesfag. De mener erfaringslæring bidrar til å gjøre de teoretiske fagene mer relevante for elevene. Gjennom programmet Ungdomsbedrift får elevene selv etablere og drive en bedrift, og dermed får de «lære ved å gjøre». Elevene beskriver lærerne som lidenskapelig opptatt av entreprenørfaget, og roser dem for å gi tillit og være tilgjengelig for elevene».

– Elevene har uoppfordret nominert sine lærere til prisen. Gjennom å gi elevene utfordringer og ansvar og støtte dem underveis, har lærerne gitt elevene motivasjon og engasjement for læring. Det var rørende å lese om elevenes opplevelser, sier Grete Ingeborg Nykkelmo, administrerende direktør i Ungt Entreprenørskap, om prisen som ble delt ut på Virke-konferansen 2019.

Tryggheim videregående skule er en kristen, frittstående videregående som tar opp elever fra hele landet. Skolen er eid av Norsk Luthersk Misjonssamband.

Bedre karakterer i fellesfagene

OSLO Ny statistikk fra Utdanningsdirektoratet viser at elevene på videregående skole får bedre karakterer i fellesfagene.

Karakterene har steget i løpet av de siste fem årene.

Stigningen har vært opp mot 0,3 karakterpoeng, ifølge statistikken.

Beste snittkarakter i fellesfag skoleåret 2018/19 oppnådde elevene i første klasse på studieforberedende på engelsk, her var snittkarakteren 4,4. Dernest følger engelsk videregående 2, yrkesfag, med en snittkarakter på 3,6, og lavest karakter fikk elevene i norsk hovedmål på vg3 påbygg (3,5) og norsk sidemål – også vg3 påbygg (3,3).

Tallene viser at jentene oppnår høyere karakterer enn guttene i de fleste av fellesfagene. Forskjellen mellom jenter og gutter er minst i kroppsøving og matematikk, og størst i norsk, samfunnsfag og religion og etikk.

Foretrekker papir framfor det digitale

OSLO Halvparten av elevene i videregående skole vil heller lese læreboka på papir enn digitalt, viser en ny Sintef-undersøkelse.

Det er Utdanningsdirektoratet som har bestilt undersøkelsen «Monitor 2019». Monitor skole er gjennomført sju ganger tidligere, sist i 2016.

Mens det brukes store summer på nettbrett og datamaskiner i norsk skole, så svarer altså så å si halvparten av elevene at de foretrekker papir.

Stilt overfor påstanden «Jeg lærer bedre ved å lese læreboka på papir enn digitalt», svarer 49,8 prosent av de spurte i videregående skole at de er enig eller delvis enig, skriver Klassekampen. Kun 18,2 prosent svarer at de er uenige, mens 31,8 prosent ikke har noen mening.

Siw Olsen Fjørtoft, en av Sintef-forskerne som har gjennomført Monitor 2019, forklarer resultatene slik:

– Det kan skyldes at de eldre elevene er mer reflekterte om sin egen læring og dermed har et annet syn på de digitale hjelpemidlene, eller så kan det være fordi de har vokst opp med lærebok på papir og er vant til det, sier Fjørtoft.

43 prosent av elevene i videregående skole svarer dessuten at de lærer bedre ved å notere med penn og papir. Tilsvarende andel blant 7.-klassingene er 21 prosent.

Nesten 6500 elever sluttet på videregående

OSLO I forrige skoleår sluttet 6435 elever på norske videregående skoler.

Dette utgjør 3,4 prosent av samtlige elever. – Å slutte på skolen er et alvorlig valg, sier kunnskapsminister Jan Tore Sanner (H) i en pressemelding.

I dette tallet er ikke elever som har gjort omvalg medregnet. De 6 435 elevene som regnes som skolesluttet, sluttet mellom 1. oktober og skoleårets slutt, og de begynte ikke på noe annet utdanningsprogram.

– Tallene viser at vi trenger bedre og tettere oppfølging av elevene for å hjelpe dem til å fullføre og bestå videregående skole, sier Sanner.

Frafallet var størst på yrkesfag. Totalt sluttet 6 prosent av yrkesfag-elevene, mens tilsvarende tall på studieforberedende var 2 prosent. Risikoen for at elevene slutter er størst i Finnmark (4,8 prosent) og lavest i Sogn og Fjordane (2,7 prosent).

Oslo er det fylket med aller størst frafall på yrkesfag, her sluttet 8,2 prosent av yrkesfagelevene forrige skoleår, mens fylket hadde nest lavest frafall på studieforberedende, 1,6 prosent.

– En av tilbakemeldingene vi får, er at elevene på yrkesfag synes skolehverdagen er for teoretisk, og at de får spesialisert seg for sent. Dette gjør vi noe med. Fra neste høst gjør vi de største endringene for yrkesfagutdanningene siden Kunnskapsløftet i 2006, sier Sanner.

Skolemat i Oslo blir gratis

OSLO Fra 2020 starter Oslo med å innføre gratis skolemat, også i videregående skole.

Byrådet har satt av 20 millioner kroner til skolemat i 2020 og 40 millioner i 2021, melder Aftenposten.

«Skolen har et langt større samfunnsoppdrag enn bare å stille opp med klasserom og lærere. Skolemat skal være en ny arena for å bygge sterkere fellesskap på skolene og å sikre at alle elever har tilgang til mat gjennom skoledagen. Vi må ikke glemme at elevene går gjennom skoleporten som mennesker, og ikke bare som elever. Vi må sette elevene i posisjon for å lære»,

skriver byrådsleder Raymond Johansen (Ap) i en e-post til avisen.

Byrådet har lovet å innføre gratis kjøttfrie måltider til alle Oslo-elever.

Store kutt i nye Vestland

BERGEN Det nye storfylket Vestland går store kutt i møte. Fylkeskommunen har hele 490 millioner kroner i underskudd, opplyser fylkesrådmann Rune Haugsdal til Bergens Tidende.

Han foreslår at fylket må kutte blant annet i budsjettet til de videregående skolene. I budsjettforslaget legges det opp til å kutte skolefrokosten, meningokokkvaksinen mot hjernehinnebetennelse, skolepsykologer og PC-er til elevene i videregående skole.

3400 elever uten grunnskolepoeng

OSLO 3400 tiendeklassinger gikk ut av skolen uten grunnskolepoeng i år, ifølge tall fra Statistisk sentralbyrå (SSB).

Det er en økning på 150 prosent på ti år. Andelen har økt fra 2,2 prosent i 2009 til 54,5 prosent i år, ifølge tallene som P4-nyhetene har fått tilgang på fra SSB.

Elevene det dreier seg om, var uten karakter i mer enn halvparten av fagene.

Totalt var det 1914 gutter og 1505 jenter som ved skoleårets slutt manglet vurdering i åtte fag eller mer. Høyest andel hadde Østfold med 7,2 prosent.

Kunnskapsminister Jan Tore Sanner (H) varsler nå tiltak.

– Vårt klare mål er at alle skal fullføre grunnskolen og videregående, så dette er et høyt tall, sier statsråden.

Grunnen til det høye tallet er ifølge Sanner at flere flyktninger har kommet til Norge de siste årene.

Tania Michelle Haugen-Kristoffersen ledet an da lærlingene fra BLOK viste fram sine brudekreasjoner til folket på Oslo S.

Faggledden blomstret på Oslo S

OSLO 20 lærlinger fra blomsterfagenes opplæringskontor brukte toget og Oslo S som sin plattform da de viste fram arbeidet sitt midt i offentligheten. Målet var å spre fagglede ut til folket.

TEKST SNORRE SCHJØNBERG BILDER WERNER JUVIK

Det var smått kaotisk i BLOKs lokaler på Skøyen i Oslo da Yrke kom på besøk tidligere i høst. 20 lærlinger, og nesten like mange medhjelpere, virret mellom arbeidsbord og speil for å gjøre seg klare til dagens stunt.

Og denne gang var det ikke bare blomsterkreasjonene de hadde laget, brudekranser for å være nøyaktig, som sto i sentrum. Også lærlingene selv skulle pyntes, sminkes og gjøres klare.

Denne dagen skulle de nemlig være modeller. Med selvlaget hodepynt tiltenkt en moderne brud, gjorde lærlingene seg klare til å gå den korte veien opp til Skøyen stasjon. Der skulle moteshowet starte med prosesjon gjennom toget som fraktet oss inn til Oslo S.

STIVPYNTET Målet var å få oppmerksomhet. Og det fikk gjengen til gagns. 20 festsminka lærlinger på rekke og rad, Billy Idols «White Wedding» på full guffe og et knippe lærere som løp

rundt og tok bilder av prosesjonen. Sânt vekker oppmerksomhet i morgentrøtte Oslo-gater.

– *Hvorfor gjør dere egentlig dette, daglig leder Ingunn Endrestøl?*

– Vi er et opplæringskontor som har ansvar for å følge opp lærlinger på trinn 1 og 2, og nå nærmer de seg fagprøve og trenger noen utfordringer. Vi leker ikke butikk, og må gi dem oppdrag som er både morsomme og troverdige. Folk skal se på det de lager.

Endrestøl forklarer at lærlingene fikk fire forskjellige sanger utdelt, og at de skulle lage brudekreasjoner med inspirasjon fra musikken.

– *Men hvorfor moteshow på toget og Oslo S?*

– Tidligere har vi vært med på yrkes- og utdanningsmessa, men i år har vi valgt å la det være. For da står vi og jobber lange dager i garasjen, før vi går ut og viser det fram til dem som er der. Men det er et veldig snevert publikum,

Innleide sminkører hjalp til da de siste forberedelsene til moteshowet ble unnagjort i BLOKs lokaler på Skøyen. Samtidig gikk lærlingenes arbeider veien fra tegning til virkelighet.

og de som er interessert i å søke seg til dette allerede, finner jo informasjon på stand der. Nå ville nå ut til folket og vise at vi finnes, og hvilke muligheter som finnes i faget.

– Det er en kombinasjon mellom å vise fram faget, og å gi en utfordring til lærlingene, slår hun fast.

Og at lærlingene så det som en utfordring å skulle vise fram arbeidet sitt på seg selv foran travle Oslo-folk, det var det ingen tvil om.

SMINKØRER Rett før avreise fra BLOK-lokalene var det som nevnt ganske kaotisk. Sminkører fra Imageakademiet pyntet og sminket modellene, noen små, siste justeringer ble gjort på verkene, og et hundretalls bilder ble tatt.

Aina Marie Bjurstrøm (25) har jobbet flere år som ekstrarhjelp i blomsterbutikk før hun begynte på voksenopplæringa.

Hun innrømmer at det var en overraskende utfordring lærlingene fikk i år.

– Det blir litt mer offentlig, ja. Veldig mye mer offentlig egentlig. Det er litt uvant. Jeg er ikke så glad i å vise meg fram på den måten, men det er morsomt å utfordre seg selv også, sier hun.

– Du får testet deg selv litt både med tanke på materialer og fag, men også det å presse litt personlige grenser. Her på BLOK får vi utfordringer på ting man aldri får i butikk, sier Bjurstrøm.

OI-FAKTOR Etter at de siste forberedelsene var unnagjort, gikk ferden ut til Skøyen stasjon og inn på lokaltoget som skulle ta siste rest av pendlere inn til Oslo sentrum denne formiddagen.

– Det er litt flaut med musikken da?

– Nei, skru den høyere, folk må høre.

Stressa lærlinger får klare svar fra lærerne. Her skal ingen føle seg flau.

Det er tross alt moteshow, da må musikken med.

Togturen fra Skøyen til Oslo S tar bare noen få minutter. På den tiden rakk lærlingene, delt opp i to grupper, å gå to turer gjennom hvert sitt togsett.

Det var mange passasjerer som tok fram mobilene for å ta bilder, og tilbakemeldingene til ungdommene var utelukkende positive.

KASTET UT Etter ankomsten til Oslo S var det på tide å vise seg fram for et mye større publikum enn det som var til stede på toget. Inne på stasjonen var det nemlig fullt, hektisk stemning med Oslo

– De er skikkelig flinke, sier daglig leder Lina Mulaosmanovic på Mester Grønn Oslo S.

Hun var en av mange som stoppet

Karina Meling gransker kransen nøye for hun setter den på hodet. Måneder med planlegging kulminerer i dette øyeblikket før hele flokken setter av gårde på vei mot Oslo S.

Flokken med bryllupspynta læringer gjorde inntrykk på Oslo S og Byporten, her med Monica Rudén først. Daglig leder Lina Mulaosmanovic på Mester Grønn lot seg imponere, og etterpå feiret lærerne Inger-Johanne Arnkvaern og Anita Hope med muffins.

Etter en rundtur inne på Oslo S gikk flokken på ny om bord i toget. Det ble tid til en liten runde her og på vei tilbake til Skøyen.

opp da toget med lærlinger satte Oslo S på hodet i en liten halvtime.

– Det de har laget, ser veldig bra ut, og jeg synes de er tøffe som går her og viser det fram. Skikkelig tøft, sier Lina Mulaosmanovic.

Men etter en rundtur både på Byporten, Oslo S og Østbanehallen, var leken over for lærlingene. To vektere tok kontakt og ba dem gi seg mens leken var god.

PÅ SCENEN HVER DAG Stuntet på Oslo S ga mersmak for lærerne på BLOK og daglig leder Endrestøl.

– Det kan hende vi plutselig dukker opp andre steder enn på toget, men vi skal gjøre det igjen!

– *Men hva får lærlingene ut av det rent faglig?*

– De står på scenen hver eneste dag i butikken, fordi vi skal være veiledere og snakke med kunder hele tiden. Være blide, høflige og trygge som fagpersoner, da må man jo trene på å møte mennesker. Og dette blir en litt annen situasjon. Vi har en faglig ambisjon bak alt vi gjør, det er ikke bare for å skape liv på toget, slår hun fast.

– Man skal være en god ambassadør for faget sitt når man er ferdig, og være stolt av det man gjør. Å vise det fram til all verden nede på Oslo S er også en øvelse i yrkesstolthet, sier Endrestøl.

FLERE UTFORDRINGER Også tilbakemeldingene fra bedriftene lærlingene er plassert i, har vært gode.

– De fleste er veldig positive, men så

er det noen som tenker det er litt langt fra det de driver med. Men når man får et fagbrev, skal man ha en breddekunnskap, sier Endrestøl.

Det var ikke bare den offentlige fremvisningen som var utfordringen lærlingene fikk. Ett av arbeidene måtte være 100 prosent nedbrytbart.

– Det å lage et arbeid som var helt komposterbart, var egentlig en liten utfordring. Det er ikke noe vi pleier å gjøre til vanlig. Men det var morsomt å prøve å finne nye løsninger, sier Aina Marie Bjurstrøm, lettet over å være ferdig med fremvisningen på Oslo S.

Når skole og næringsliv knytter kontakt

VERDAL Store deler av næringslivet i Midt-Norge sliter med å få nok arbeidskraft. Samtidig mener flere at dagenes yrkesutdanning må fornyes og oppdateres for å holde tritt med utviklingen.

TEKST OG BILDER **HÅVARD ZEINER**

Det myldrer av liv innenfor veggen på Verdal videregående skole. I industrikommunen en time nord for Trondheim arrangeres Industriens dag for sjette gang.

Her samles industribedrifter og skoleelever for å knytte kontakter. Bedriftene viser seg fram og øyner håp om å rekruttere nye arbeidstakere. Behovet er stort.

MANGLER FOLK Fylkesdirektør for utdanning i Trøndelag, Vegard Iversen, viser til NHOs framskrivninger som sier at det vil mangle opptil 100 000 fagarbeidere i 2030 om vi ikke utdanner flere enn i dag.

– Vi mangler rett og slett arbeidskraft, sier han.

Iversen sier det derfor er viktig at utdanningene fornyer seg. Han leg-

ger ikke skjul på at går litt tregt å få til endringer på dette området.

– Vi holder på med fagfornyelse, og alle læreplaner blir nå endret og rulles ut i disse dager. Men det er en treghet i systemet, sier han.

- AMBISIØST Andrea Nogva i næringslivsklyngen InnovArena har jobbet mye med rekruttering. I dag leder hun en klynge som skal få enda mer fart i havbruksnæringen. InnovArena holder til i Rørvik i Vikna kommune, en kommune som har som mål å skape 1000 nye arbeidsplasser de neste årene. Nogva legger ikke skjul på at det er et ambisiøst mål.

– Det kan sammenlignes med om Trondheim skulle doble antall ansatte i kommunen, sier hun.

- GÅR FOR SENT Hun er klar på at utviklingen av nye utdanningsretninger går for sakte, og viser til at den teknologiske utviklingen går rasende fort. I fremtiden er det nemlig liten tvil om at det vil bli behov for arbeidskraft med en annen kompetanse enn i dag.

Andrea Nogva i næringslivsklyngen InnovArena mener det er problematisk at dagens læreplaner er eldre enn den første iPhoneen som kom på markedet.

– Det er ikke samme tempo når det kommer til å lage nye utdanningsretninger. Det er en kjempeutfordring hos oss i havbruksnæringen, sier hun.

Martin Wiborg (17) tester løfteutstyret til Vitec. Han var en av rundt 1500 elever som besøkte Industriens dag i Verdal, som ble arrangert i midten av november.

Trine Sørhovd (16) er fast bestemt på å bli tømrer. Hun så uansett ut til å trives sikkerhetsselen til Torill Storholmen i Masterstillas på Industriens dag i Verdal.

IKKE MODERNE NOK Nogva sier en av utfordringene ligger i at dagens læreplaner ble laget før den første iPhone kom på markedet. Hun peker også på utfordringer for distriktene. Rørvik, der InnovArena ligger, er eksempelvis 4,5 timer unna Trondheim med bil.

– Vi er langt unna NTNU. Derfor må vi utvikle mye selv og trekke folk fra byen ut til kysten, sier hun.

Nogva mener det ikke holder å si at en skal samarbeide og samhandle.

– Alle mulige miljøer må få nye holdninger og tillit. Vi må skape en holdning som gjør at vi faktisk får dette til, sier hun.

TØMRER Skoleelev Trine Sørhovd var en av rundt 1500 elever som hadde tatt turen til Industriens dag i Verdal. I møtet med over 60 bedrifter er hun likevel ikke i tvil om hva hun skal bli.

– Jeg er helt sikker på at jeg vil bli tømrer. Faren min er det, så det var helt sikkert at jeg skulle ta yrkesfag, sier hun.

Det generelle bildet er at de fleste industribedriftene i Trøndelag skriker etter arbeidskraft. Med en arbeidsløshet på bare 1,8 prosent har da også arrangørkommunen Verdal så godt som ingen arbeidsløse.

Flere av industribedriftene som viste seg fram for skoleelevene, sier de har stort behov for mer arbeidskraft

JOBB TIL ALLE – Det er rom for alle. Det kreves ikke noen spesiell utdanning hos oss så lenge du har godt mot og lyst til å arbeide, sier HR-leder Torill Storholmen i Masterstillas.

Men hun er rask til å legge til at de som vil klatre høyere i stillasbransjen, naturlig nok må ha en mestertittel.

Det faktum at stadig større deler av arbeidslivet blir automatisert og robotisert, krever også mer kompetanse fra dem som skal jobbe med dette.

Flere av bedriftene på messen viste fram teknologi som fortsatt ikke har nådd markedet.

VR-TEKNOLOGI Tindved, en næringshage for kreative bedrifter, har utviklet en datamodell av en bolig der en kan bevege seg rundt ved hjelp av VR-briller. Om noen år er dette kanskje måten nye boliger blir vist fram på?

Daglig leder Anne Segtnan sier det handler om å vise de unge hvilke muligheter som finnes innen teknologien.

– Vi bidrar også når unge vil starte en egen bedrift innen kreative fag som tv, film og scenekunst, sier hun.

Hun sier grunnen til at de er på messen, er å vise seg fram for ungdommen, samt å bygge nettverk med andre bedrifter.

– Det handler om å skape et marked. Vi har vært på Industriens dag i mange år, sier hun.

Jonas Bergsmyr (18) tar helsefag ved Verdal videregående skole. Han legger uansett ikke skjul på at det er mye annet som frister. Slik som VR (Virtual Reality).

– Det er veldig interessant. Skulle

Jonas Bergsmyr (18) tester VR-spill på Industriens dag. Han tar utdanning innen helsefag, men sier han gjerne kunne tenkt seg å jobbe med virtuell virkelighet.

Møt opp personlig: Morten Hynne (t.h.) og Kent Are Helden råder ungdommene til å være lærevillige og utvise gode holdninger når de kommer inn i en ny bedrift som lærlinger.

jeg tatt en annen utdanning, hadde dette vært noe jeg hadde hatt lyst til å gjøre. Jeg kunne absolutt tenke meg å jobbe med dette, sier han.

- ALDRI UTLÆRT Mulighetene er mange, også innenfor de mer tradisjonelle yrkesretningene.

Martin Wiborg (17) drar til i løfteanordningen som gjør at du med en hånd kan klare å løfte over 800 kilo. Han går selv industriteknologi, og sier han plukker opp mye kunnskap når så mange bedrifter er samlet på et sted.

– Jeg vil jobbe som industrimekaniker. Det er veldig interessant å se mulighetene i så mange bedrifter, sier han.

Avdelingsleder sakkyndig og opplæring i Vitec, Jan Roar Nesseemo, sier de har stort behov for folk. Firmaet jobber med lovpålagt kontroll av utstyr som brukes i industrien.

Nesseemo sier de bruker ett år på å lære opp alle som starter i bedriften.

– Så blir en heller aldri utlært i denne jobben. Det er stadig noe nytt.

Sikkerheten er viktig, og den blir nok viktigere og viktigere desto mer automatisert utstyr som kommer, sier han.

Rektor på Verdal videregående skole, Harald Morten Steen, sier det i deler av næringslivet i kommunen er utfordrende å få tak i den arbeidskraften som trengs.

– Det gjelder både akademisk utdanning og annen erfaring. Derfor er det viktig at ungdommen tar valg som gir dem mulighet til å utvikle kompetansen hele livet. Det må sikres gjennom profesjonell yrkesveiledning fra barnehage til universitet, sier han.

- BRUK UTPLASSERING Bedriftene selv er enige med rektoren. De råder samtidig ungdom som vil ha lærlingplass, til å ta direkte kontakt.

– Bruk utplasseringstiden godt, og vis deg fram, sier Morten Hynne.

Han er daglig leder i Grande entreprenør og har 30 lærlinger i bedriften sin. Et av de beste rådene han til ungdom som skal spørre om lærlingplass i bedriften hans, er å møte opp selv.

VIS INTERESSE – Tør å ta kontakt. Vi har en del tilfeller der foreldre og lærere ringer og spør om det er en ledig plass hos oss. Det er mye bedre med personlig oppmøte, sier han.

Hynne får støtte av Kent Are Helden i Talde prosjektstyring, som er et rådgivende ingeniørfirma. Helden mener i tillegg det er essensielt å vise interesse for jobben.

– Gjør du dette, blir det også mye lettere å ta til seg læring. Det er også viktig å være seg selv, sier han.

Begge er også opptatt av at ungdommene må ha gode holdninger.

– Før var arbeidsmassen mer homogen. Nå er det flere fremmedarbeidere med ulike religioner også videre. Da er det viktig at ungdommene viser respekt for de andre på arbeidsplassen, sier Hynne.

En kommer naturlig nok ikke unna det å møte opp i rett tid.

– Så er det selvfølgelig ikke noe negativt å være blid, smiler Hynne.

Fagskolen Rogaland

består av alle offentlige fagskoletilbud i Rogaland. Våre studiesteder er i Stavanger og Haugesund. Vi har også nettbaserte studier.

Vi har tilbud innen områdene:

- Maritime
- Bygg/anlegg
- Elektro/automasjon/KEM
- Petroleum
- TIP
- Helse

Les mer om våre tilbud på www.fagskolenrogaland.no

Fremtidsrettet fagopplæring

Overrasket over at det er så lite samarbeid

OSLO En likesidet trekant er tegnet opp på tavlen. Der er videregående skole, arbeidsliv og universitet merket av i hvert sitt hjørne, men et stort forskningsprosjekt viser at koblingen mellom de tre ikke er så tett som den burde være.

TEKST OG BILDER **KARI KLØVSTAD**

DETTE KREVES FOR BEDRE SAMARBEID

Dette er konklusjonen i forskningsrapporten:

For å få kvalitet i utdanningen er det en forutsetning at utdanningsinstitusjoner og arbeidsliv har et bredt og godt samarbeid. Dette krever:

- en god formell, strukturell og faglig tilrettelegging fra utdanningsmyndighetenes side, på alle nivåer
- aktivt engasjement og vilje til forpliktelser hos partene i arbeidslivet.
- aktiv tilrettelegging fra ledere ved utdanningsinstitusjoner og bedriftsledere
- yrkesfaglige og yrkesdidaktiske etter- og videreutdanningstilbud til yrkesfaglærere og instruktører, fortrinnsvis ved hospitering
- God yrkesutdanning forutsetter god yrkesfaglærerutdanning.

Da rundt 100 fagfolk var samlet på OsloMet til konferanse om relevant yrkesutdanning, fikk mange seg en tankevekker. Fersk forskning viser at det er en del å ta tak i.

– Det som overrasker meg mest, er at det er så lite samarbeid mellom de videregående skolenene, arbeidslivet og universitetet. Nesten alle mener dette må bli bedre, men hvordan? spør professor Hilde Hiim. Hun var hovedinnleder på konferansen sammen med førsteamanuensis Eva Schwencke.

Et stort forsknings- og utviklingsprosjekt er nå avsluttet. Det har vart fra 2015 til 2019, og Hiim og Schwencke har hatt med seg 10 kolleger og 30 masterstudenter.

Hovedspørsmålet har vært: «Hvordan kan universitet, skoler og bedrifter

samarbeide om å utvikle innhold og kvalitet i yrkesutdanning og yrkesfaglærerutdanning?» Innfallsvinklene har vært mange, og de fleste utdanningsprogrammene har vært representert.

Professor Hilde Hiim fra OsloMet presenterte resultater fra det store forskningsprosjektet.

Resultatet er blitt 20 masteroppgaver og en rekke fagartikler.

TETT OPPFØLGING Variasjonene er store når det gjelder samarbeidet mellom skolene og arbeidslivet. Den spenner fra ingenting til det svært omfattende.

– Vi må gå inn og analysere hva som skjer, og ha tett oppfølging gjennom hele utdanningen for å få til et tett samarbeid, sier Hilde Hiim. Hun er helt enig i at de videregående skolene skal ha tidlig spesialisering, men dette krever at det er en god kontakt med yrkeslivet. Samarbeidet må styrkes på en helt annen måte enn det som er tilfellet i dag.

Professoren erfarer at mange har en overbærende holdning til yrkesfag.

– Praktiske fag har hatt en lavere status, og dette henger igjen. Det er veldig mange flinke fagfolk, men de møtes av gamle fordommer. Vi er på rett vei, men vi er ikke i mål.

ULIKE TEMA OG MULIGHETER Mange problemstillinger er kommet opp via dette forskningsprosjektet. Skolene og bedriftene er usikre på hverandre. Det er vanskelig å skaffe praksisplasser til

Mye arbeid gjøres rundt ved skole, og noen av prosjektene ble kort presentert. Noen av dem som har deltatt, er fra venstre Britha Stenholm, Nannestad vgs., Einar Sørensen, Åkrehamn vgs., Jan Trudvang, Nesbru vgs., og Øyvind Granborg, Lillestrøm vgs.

yrkesfaglærerstudentene. Du finner en motsetning mellom hva elevene lærer ute i praksis, og hva de lærer på skolen. Dette er noen eksempler, og det er mange flere.

Det finnes muligheter til en forbedring, og her er forslag som er kommet opp i dette arbeidet:

Yrkesfaglærere, instruktører og

elever møtes, utveksler erfaringer og diskuterer yrkets samfunnsmandat og sentrale profesjonelle roller som for eksempel helsefagarbeider eller elektriker, og hva eleven trenger å lære. Så kan de se på:

- læreplanmålene
- planer for elevens arbeidslivspraksis, forarbeid, arbeidsoppgaver, oppfølging og etterarbeid
- kriterier for vurdering av eleven
- hvordan praksis i bedrift og undervisningen på skolen kan henge sammen

Det blir også vurdert som viktig at hele bedriften tar del i elevens læring i praksis.

Lærere og instruktører besøker hverandre på arbeidsplasser og gir kurs til hverandres kolleger.

Bedriften støtter skolen/lærerne i arbeidet med ulike typer sertifiseringskurs.

Deler av undervisningen blir flyttet ut i bedriftene.

PRAKSIS BETYR MYE FOR HELSESEKRETÆRENE

I dette store prosjektet er det sett på mange problemstillinger. Et spørsmål Hilde Hiim og Kjersti Johnsen har tatt for seg, er: «Hvilken betydning har arbeidslivspraksis for betydningen av yrkeskompetanse i helsesekretærutdanningen?»

Det viser seg at arbeidspraksis har stor betydning for elevenes faglige utvikling, utvikling av yrkesidentitet, yrkesstolthet og videre yrkesvalg.

En forutsetning for en vellykket arbeidspraksis er at den er organisert omkring sentrale funksjoner og oppgaver i yrket. Praksisen må være godt forberedt og

fulgt opp. Forskerne er også klare på at for å oppnå god kvalitet på organisering og innhold i arbeidslivspraksisen er samarbeidet mellom videregående skole og sykehus en forutsetning. Dette må forankres gjennom varig samarbeid.

Hvilke fordeler har bedriftene av å ta imot elever i praksis?

Studiene viser at til tross for utfordringer for arbeidsmiljøet i praksisperioden, opplever instruktørene og andre ansatte mestring, læring, utvikling og økt arbeidsglede i sitt daglige arbeid gjennom opplæring av elevene.

«De smarte velger yrkesfag.»

UTVIKLINGSLEDER, JONNY PETTERSEN

På Fagskolen Tinius Olsen vil de gå hånd i hånd med industrien

KONGSBERG Det skinner av det nye digitaliserte laboratoriet til over 10 millioner kroner. Dette er Europas største i sitt slag, og midt i lekestua sitter studentene på industriell digitalisering og har undervisning.

TEKST OG BILDER **KARI KLØVSTAD**

Teknologi kunne ha vært fornavnet til Kongsberg. I denne Buskerud-byen er det et mangfold av høyteknologisk industri, som leverer avanserte produkter til verdensmarkedet. Dette drar Fagskolen Tinius Olsen nytte av, og snur vi det andre veien, så har bedriftene bruk for dyktige fagfolk som utdanner seg for fremtiden.

Studentene kan fra første dag ane at dette er noe spesielt. Skolen holder til i Krona, som er det nye kunnskaps- og kultursenteret på Kongsberg, og utstyret er førsteklasses.

GODTRYKTE – Jeg hadde hørt at skolen hadde gode fasiliteter og et moderne laboratorium. Planen min var å fordype meg i fremtiden, og de er gode til å selge seg inn, så det var derfor jeg kom hit, sier Olai Frøystad. Han er utdannet industriemekaniker i hjembyen Ålesund og går nå andre året på industriell digitalisering. Sunnmøringen sitter også i studentrådet og kvalitetsrådet ved Tinius Olsen.

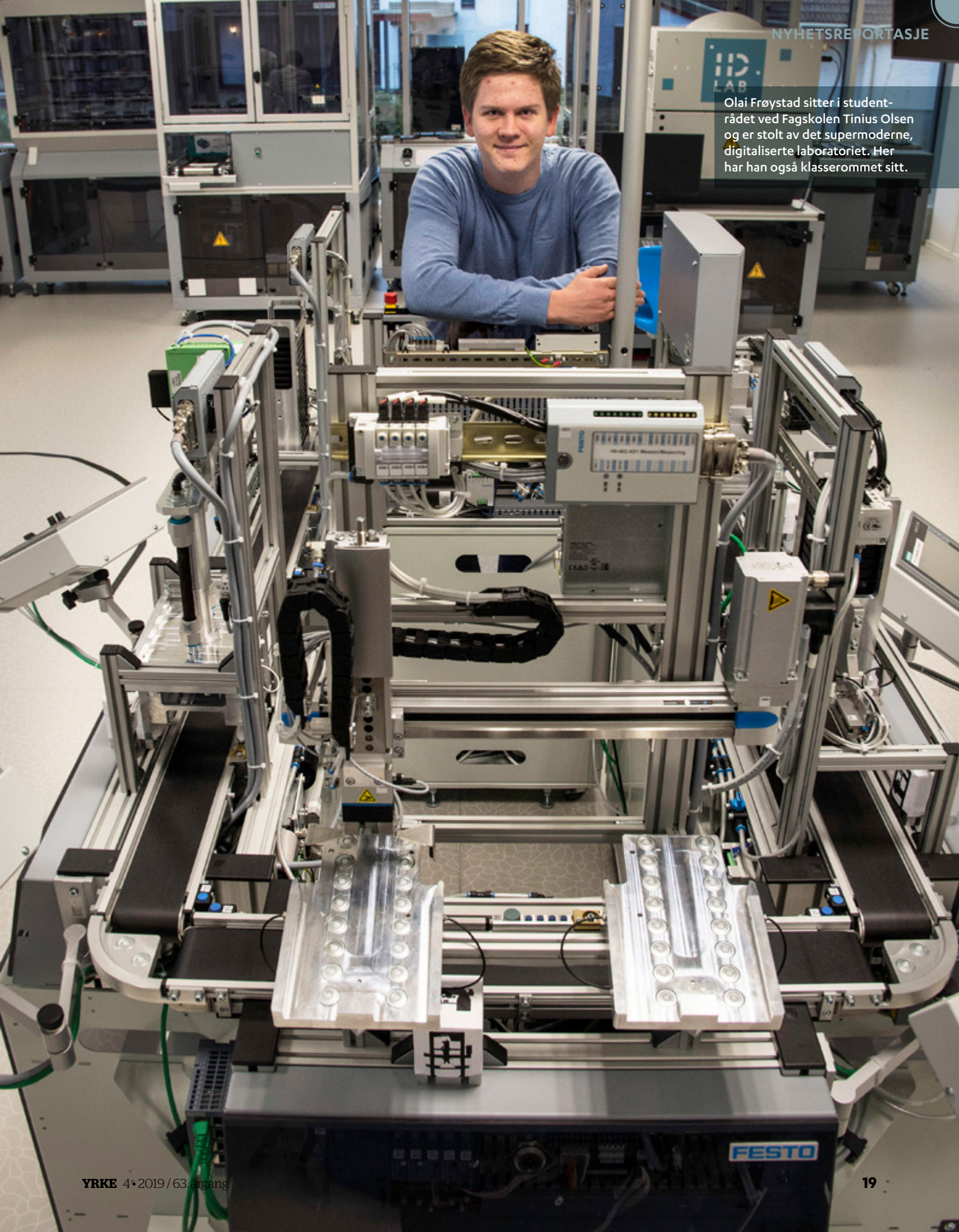

Sondre Herrefoss, Iselin Svaleng og de andre studentene på BIM-fag (bygging-informasjonsmodellering) er i ferd med å bygge «Grethes hus» på skjermen.

– Jeg skulle ønske at vi hadde enda mer tid på labben, for det er utrolig stilig, og det er bare fantasien som setter begrensninger for hva vi kan gjøre, sier Frøystad.

Det digitaliserte laboratoriet fyller nesten et helt rom, og har en fulldigitalisert produksjonslinje. Rett i utkanten sitter studentene ved pultene sine og løser dagens oppgaver. Laboratoriet

Olai Frøystad sitter i student-rådet ved Fagskolen Tinius Olsen og er stolt av det supermoderne, digitaliserte laboratoriet. Her har han også klasserommet sitt.

har kostet 10,4 millioner kroner, og det er Buskerud fylkeskommune som har stått for finansieringen.

– Her er det ikke bare teori. Vi lærer bedre når vi ser hvordan ting fungerer i praksis.

Utenom studentlivet er Olai Frøystad i gang med å ta dykkersertifikat, og han jobber så ofte han kan som frivillig på redningsskøyta i Horten.

TETT PÅ INDUSTRIEN Vi tar et skritt tilbake og ser litt nærmere på hva Fagskolen Tinius Olsen står for. Rektor Eirik Hågensen og utviklingsleder Jonny Pettersen sitter side om side ved bordet, og den ene snakker i litt større bokstaver enn den andre.

– Vi er tett på Kongsberg-industrien. Dette er kjempeviktig for skolens utvikling. Næringslivet vil ha tidsriktig undervisning og ønsker å bidra, og vi må snu oss raskt når det skjer endringer, sier Eirik Hågensen. Han har bakgrunn som marineoffiser og jobbet ti år hos Kongsberg Maritime før han ble rektor på fagskolen.

– Vi kan komme med ideer til næringslivet, eller de kan invitere oss inn

Ved Fagskolen Tinius Olsen kan studentene også ta komposittutdanning. Her er rektor Eirik Hågensen i et av rommene som brukes til undervisning. Mye av utstyret har skolen tatt over fra den lokale industrien.

i prosjekt. Når bedriftene har viktige gjester, kan de også ta dem med på besøk til oss, sier Jonny Pettersen. Utviklingslederen har bakgrunn som elektroingeniør, og han underviser også i elektro ved fagskolen.

Med andre ord går fagskolen hånd i hånd med industrien, og det ligger forpliktelser begge veier. Studentene

kan dra nytte av samarbeidet via økt motivasjon, bedriftsbesøk, hospitering og sommerjobber.

EN AV DE FØRSTE Det har vært fagopplæring på Kongsberg helt fra bergverkets tid. Fagskolebegrepet kom i 1968, og Tinius Olsen var en av de fem første i Norge. Studenttallet har steget jevnt de siste årene og er nå oppe i 550. Flertallet følger nettstudier. Studentene befinner seg over hele landet og møtes til samlinger, mens 175 er daglig på huset. Studentene kommer fra teknikk og industriell produksjon (TIL), elektro, data eller bygg og anlegg, og de må ha fagbrev eller fem års yrkeserfaring.

BÅDE MASTER OG MESTER – De smarte velger yrkesfag. Dette er gullet i norsk skole i dag, sier Jonny Pettersen uten å blunke.

– Det kan føre til både mester og master, og det er mangel på folk med fagskoleutdanning ute i bedriftene.

Utviklingslederen stiller spørsmålet om antall studieplasser skulle vært dimensjonert mer etter hva det er behov for av arbeidskraft. I dag er det individets rett til fritt valg som gjelder, mens

Anders Loftsgård går andre året på elkraft, og får råd av lærer og utviklingsleder Jonny Pettersen. Studentene får kunnskap om alt som skjer fra kraftverket til strømmen er inne i husene til folk.

du skal ikke lenger enn til Danmark før det blir lagt større vekt på samfunnets behov.

– Skal vi gjennomføre dette, må det skje gjennom politisk styring. Det er spesielt innen helse og tekniske fagområder det er stort behov for arbeidskraft, sier Pettersen.

Selv om studentene strømmer til Kongsberg, er det få jenter som finner veien. De utgjør bare to prosent av studentmassen.

OPPFORDRE JENTENE – Dette er altfor lite, og her må rådgiverne på ungdomsskolen på banen og oppfordre jentene til å velge tekniske yrkesfag, mener rektor Eirik Hågensen.

En av få jenter på Tinius Olsen er Iselin Svaleng fra Vestby. Hun har gått teknisk allmennfag, og har både fagbrev og studiekompetanse. Nå utdanner hun seg til BIM-tekniker (bygginformasjon og modellering).

– Først tenkte jeg på å bli arkitekt, men så var jeg litt lei skolen, og hadde lyst til å jobbe mer praktisk. Det ble Kongsberg, for jeg ville komme meg litt vekk og møte nye folk, og en mulighet videre er å få jobb på et arkitektkontor, sier 20-åringen.

FREMST I NORGE I det nye laboratoriet sitter andrærsstudentene og løser dagens oppgaver. Det er til sammen 55 studenter på linjen for industriell digitalisering, og ledelse. ved skolen mener de er fremst i Norge på dette området.

Anders Brekkenes fra Mjøndalen har komposittfaget i bunnen, og erfaring fra å lage flydeler, og etter endt utdanning tror han det venter gode jobbe der ute.

REISELIV OG SYKKELSTIER Fagskolen Tinius Olsen er med i det internasjonale Erasmus-programmet, og har målsetting om å kunne ta imot studenter

og lærere fra hele Europa. Dette kan de gjøre med fylkeskommunen i ryggen.

Et av prosjektene som er kommet i gang gjennom dette samarbeidet, er å utvikle bærekraftige sykkelstier ute i naturen. Her har de firmaet Tråkken Roll i Hallingdal som støttespiller. De har utspring i det lokale terrengsykkelmiljøet, og vil ha med turister på tur, uten å lage skader.

Aller siste skudd på Tinius Olsenstammen er Norsk reiselivsfagskole. Den skal holde hus på Bardøla høyfjellshotell, og de aller første studentene kommer 15. januar. Så blir det ordinær drift fra august 2020.

– Vi vil se reiseliv i et nasjonalt perspektiv, sier rektor Eirik Hågensen, som synes det er spennende med et hotell som skolelokale.

NTNU KOMPIS

BLI LÆRERSPECIALIST I BYGG- OG ANLEGGSTEKNIKK

Ønsker du nye utfordringer og samtidig fortsette i klasserommet?

NTNU tilbyr samlingsbasert videreutdanning for yrkesfaglærere.

I tillegg til lærerspesialist i BA kommer det flere nye studietilbud tilpasset fagfornyelsen og nye utdanningsprogram til høsten.

Du kan søke om finansiering via den statlige satsningen for yrkesfaglærere i perioden **1. februar – 1. mars**.

Les mer på www.ntnu.no/videre/yrkesfag

VIDEREUTDANNING FOR FREMTIDENS SKOLE

Elevene Kim Andreas Kristiansen og Robin er godt fornøyd med kokeboka.

Her er Robins yndlingsoppskrift fra boka, skranke av dåhjort.

Skranke av dåhjort

med gulrotpuré, steinsopp, bygggryn og bringebærsaus

Ingredienser:

- 4 skranke av hjort
- Smør til steking
- Salt, pepper, sitronsaft
- 4 gulrotter
- 1 ss smør
- 2 ss kremfløte
- 4 stk sjalottløk
- 2 dl bygggryn
- 1/3 dl hvitvinseddik (erstatte gjerne med 1 1/3 dl hvitvin)
- 1 fedd hvitløk, finhakket
- 1 stk sjalottløk, finhakket
- 10 dl kraft, kok- varm
- 1 dl fløte
- 1 ss smør
- 2 ss olivenolje
- 1 skive brunost
- 1 sitron
- 150 g steinsopp, grovhakket
- 2 stk sjalottløk, finhakket
- 2 ss sukker
- 1/3 dl bringebæreddik
- 2 skiver brunost
- 3 dl kremfløte
- Sall kraft av hjort

Slik gjør du:

Slakte og purre hjortekjøttet. Stek dette i en stekepanne med smør. Varm brønning, kok ut av stekepannen. Stek skrankene og kutt dem fra brønningen, i en kaldt form. Stek dem i ovnen på 90°C i 2 1/2 timer.

4 sjalottløk kuttet i halvparten, og sett i stekepanne i en stekepanne med smør. Varm brønning, kok ut av stekepannen. Stek skrankene i ovnen på 150°C i 45 minutter.

Gulettene koktes næsten møre. Sil av væsnet og damp de ferdige i kjølen. Tilsett smør og fløte, og la det stå på svak varme. Smak til med salt, pepper og sitron. Sett i en kjele i 10 minutter. Sil og bygg grynene godt, og la dem over i kjølen med kokt. Stek på lav varme til grynene er skikkelig varme. Tilsett eddik (eller hvitvinen), og la det kokke i 10 minutter. Kokende kraft, la den stå i 10 minutter med den, kok den inn. Trekk kjølen av varmen, tilsett olivenolje, smør, brunost og litt sitronsaft. Bruk mere kraft, hvis risottoen blir for tykk.

Ha sukker i en kjele, og varm opp til karamell. Tilsett bringebæreddik og kok ut. Ha deretter oppi kraft, og reduser til det halve. Kok og sopp brunes i smør og la oppi sausen. Hell i kremfløte og brunost. La det hele småkoke i 10 minutter, for da siler av sausen og smaker til med salt, pepper og sitron.

Tar fagbrev i fengselet og gir ut kokebok bak murene

HALDEN «Ingen er bare det du ser». Her er to innsatte som soner lange dommer. Men her er også en nyutdannet kokk og en som straks er grafisk designer.

TEKST OG BILDER **WENCHE SCHJØNBERG**

Her er boka. Foto: Anders Johansson, grafisk medieverksted / Halden fengsel.

Og nå er begge også kokebokforfattere.

Like oppunder jul ble boka «Læretid» med undertittelen «En fortellende kokebok fra Halden fengsel» lansert. I restaurant Ærlig Mat, dypt inne i Halden fengsel.

Vi har vært gjennom en grundig sikkerhetssjekk, lagt fra oss mobiler og nøkler på utsiden, gått gjennom en yttermur, gjennom en indre mur. Alt minner om et fengsel.

Vi er dypt inne i Halden fengsel. Samtidig er vi nå inne i en restaurant med en smakfull tapet hvor det er dekket til fest. Tvers over gangen jobber elever på spreng med å bli ferdig med trerettens menyen sammen med sin restaurant- og matfaglærer. Alt minner om en skole.

Vi benker oss rundt pent dekkede bord. Yrke har en fengselssjef, en lærer, en avdelingsleder fra Halden videregående

skole og en fra Kriminalomsorgen til bords. På bordet bortenfor sitter Petter «Uteligger» Nyquist sammen med blant andre en innsatt. Han smiler bredt. Fagprøven er avlagt for kort tid siden. Nå ligger resultatet av mange måneders arbeid mellom to harde permer. Alt minner om en boklansering.

JORDSKOKK OG HJORT På menyen står blant annet jordskokksuppe og hjort. Begge rettene selvsagt hentet fra boka.

Kokken selv, en innsatt som snart skal avlegge fagprøven, kommer ut og presenterer menyen. Så får vi båret til oss tallerkener med rykende varm suppe, det er elevene fra kjøkkenet som bærer ut maten, sammen med en av lærerne på restaurant- og matfag. Lite minner om vann og brød.

I pausene mellom rettene er det taler

Under boklanseringen sto det først jordskokksuppe på menyen. Deretter hjort.

En fornøyd fengselsdirektør Are Høiland skryter av maten hans innsatte og ansatte serverer ham i Ærlig Mat.

Kokken på restaurantkjøkkenet i Halden fengsel anretter dagens måltid.

og høytlesning fra boka. Yrkesfaglærer Yngve Mathisen siterer fra kapittelet «Ingen er bare det du er», skrevet av sosialarbeideren og eks-fangen Trond Henriksen.

«For meg ble Halden fengsel til noe bra, tror det indirekte redda livet mitt», starter Henriksen, som nå leder ungdomsprosjektet til Kirkens Bymisjon i Halden.

DOG IKKE VELSMAKENDE «Det er ikke så himla mange år siden man fjernet denne artigheten fra fengselsloven; «Maten skal være næringsrik, dog ikke velsmakende.» Siden den gang har kriminalomsorgen utviklet seg formidabelt. Nå skal fengselet gjøre deg til et bedre menneske, til det beste for deg selv og samfunnet. Selv om det fortsatt brukes for mye isolasjon i norske fengsler så er soningsforholdene i en rivende utvikling», skriver Henriksen, som også er kjent fra filmen «Harde gutter gråter ikke», i boka.

Næringsrik er sikkert maten vi får

servert på Ærlig Mat. Og velsmakende er den absolutt. Alt minner om en restaurant.

HØYSIKKERHET Men du skal ikke gå mange skrittene ut av restauranten før omgivelsene igjen er fengsel, selv om vi er inne i Norges mest prestisjefylte fengsel, høysikkerhetsfengselet som har så mange som gjerne vil inn på besøk, at de faktisk må avslå en del av søknadene.

Fengselsdirektør Are Høiland forteller om delegasjoner fra inn- og utland som vil se utstillingsvinduet for norsk kriminalomsorg, mens praten går under måltidet. Så er også boka «En fortellende kokebok fra Halden fengsel» utgitt både på norsk og engelsk, alle kapitlene er oversatt av Rosemary Thompson, som også underviser elevene i fengselet i engelsk.

Men altså høysikkerhet, som innebærer høyt sikkerhetsnivå. Det betyr at alle dører er låst, at de innsatte blir innelåst på cella på slutten av dagen, og

at kontrollen ligger hos fengselsbetjentene. Yrke blir med på en omvisning i fengselet etter middagen, men ønsker å intervju Robin og Kim, de to elevene som har deltatt aktivt i prosessen med kokeboka, som elev og kokk og elev og straks grafisk designer.

Men nå er egentlig skoledagen over, og fengselsbetjentene overtar kontrollen i skoleområdet. De vil ha Kim og Robin tilbake til avdelingene. Plutselig minner alt igjen om et fengsel.

SKOLETID PÅ OVERTID Men vi innvilges litt mer fritid på overtid, og får gjennomført intervjuet i restauranten som nå er tom og klar til neste skoledag og nye arrangementer.

– Gratulerer med bokutgivelse. Stolte?

– Ja, klart det, smiler Robin og blar litt i boka. Kim Andreas Kristiansen, som snart er klar til å gå opp til fagprøven som mediegrafiker, bekrefter gleden.

– Hvis du ser på forsiden til boka,

Petter uteligger har vært «innsatt» i Halden fengsel og kommer snart med ny TV-serie om oppholdet. Her sammen med faglærer Yngve Mathisen.
Foto: Anders Johansson, grafisk medieverksted / Halden fengsel.

Lærer Yngve Mathisen hadde ideen til kokeboka. Han holder den gjerne stolt opp i restauranten.

hvordan to armer avdekker to tal-
lerkener, en med ei notatblokk med
oppskrifter, den andre med håndjern,
så forstår du at vi har tenkt mye på alt
vi har gjort. Det er en tanke bak alt i
boka, også vinklene, og de to hendene,
tatoveringene, alt i det bildet, sier han.

Han beskriver at det ligger mange ti-
mers arbeid bak det ferdige produktet.
Noe Robin bekrefter.

– Når det kommer til oppskriftene,
har jeg prøvd ut og laget om igjen.
Justert og prøvd på nytt. Tanken på
mat har vel vært der omtrent hele tida,
også på kveldene på cella, også når jeg
egentlig skulle trene eller gjøre noe
annet. Jeg har tenkt igjennom opp-
skriftene og hvordan jeg kunne gjøre
det, enten jeg har stått her på kjøkkenet
eller vært på cella, sier han.

IDEER TIL MYE MAT Robin, som fore-
trekker å holde etternavnet for seg selv,
med tanke på et sivil liv etter straffen,
sier han har vært med på å lage så å si
samtlige oppskrifter i boka.

– Ja, jeg har bidratt til det sammen
med Yngve (faglæreren). Sammen har
vi utviklet ideer til samtlige retter, og
jeg har brukt mye tid på dette etter
skoletid, sier han.

Robin, som også har planer om å
ta fagbrev som institusjonskokk inne
i fengselet, beskriver mye tid til utreg-
ninger, prøving og feiling. Samtidig har
han også gått opp til fagbrev og bestått,
så han er allerede nå restaurantkokk,
men ønsker også å ta fagbrev som insti-
tusjonskokk for å få flere bein å stå på.
Det er ingen tvil om at han vil arbeide
som kokk når han kommer ut.

– Drømmen er å bli restaurantsjef,
sier han.

– Vi får se.

Robin roser råvarene han har fått
arbeide med i forbindelse med boka.

– Her har vi fått veldig frie tøyler, og
vi har mange forskjellige oppskrifter i
boka. Det er egentlig bare kreativiteten
og fantasien som har satt grenser, det
har vært fantastisk å samarbeide med
lærene her på skolen om bokutgivelsen,

sier han.

Også Kim beskriver prosessen som
lærerik.

– Vi har tenkt mye fonter, linjeav-
stand, lesbarhet og ikke minst bilder
i boka. Presentasjonen er jo så viktig,
sier han.

– Og hva vil du bruke dette til?

– Jeg vurderer å gå høgsolen, pro-
duktdesign. Det er ikke helt bestemt,
aller først skal jeg få tatt fagprøven, sier
han.

Både Kim og Robin er åpne på at
skolegang er viktige inne i fengselet.
Tiden på skolen åpner opp for andre
tanker enn tiden som tilbringes på cella
og avdelingen gjør.

– Men hadde dere trodd det da dere
kom hit, at dere skulle være med på en
bokutgivelse?

– Nei, den tanken lå vel ikke lengst
fremme, erkjenner gutta.

SKANKE AV DÅHJORT Nå har fengsels-
betjentene ventet lenge, og vår akade-
miske halvtime er for lengst over. Men

Vi er på restauranten Ærlig Mat inne på restaurant og matfag, dypt inne i Halden fengsel. Her gis kokeboka «Læretid» ut. Fra venstre: Faglærer Yngve Mathisen, elev Kim Andreas Kristiansen, straks mediegrafiker, elev Robin med ryggen til – ferdig utdannet kokk og Anders Johansson, verksbetjent og medansvarlig for fotografiene i boka. Foto: Hanne Eriksen / Halden Arbeiderblad

Yrke rekker spørsmål om hvilken oppskrift den nyutdannede kokken Robin har som yndlingsoppskrift, i boka.

Robin blar litt, må tenke.

Så faller valget på oppskriften Skanke av dåhjort med gulrotpure, steinsopp, byggotto og bringebærsaas.

– Deilig, sier kokken og ler. Spesielt bringebærsaasen til dåhjorten.

Så er tiden absolutt inne for å bli fulgt tilbake til avdelingen. I restauranten er det nå Yrke og faglærer Yngve Mathisen. Det er ikke første gang han gitt ut kokebok i fengsel. Forrige bok het «Ærlig Mat» som restauranten.

– Målet var i hvert fall å toppe den, sier Yngve.

– Og det har vi jo gjort, legger han raskt til. – Det ser du jo.

LÆRETID PÅ MANGE VIS Tittelen «Læretid» henspiller på læretiden elevene har før fagprøven, men den viser også til de mange betydningene som ordet *å lære* kan ha på så mange vis.

– Å lære kan være å lære et yrke, lære et språk, lære av sine feil, skriver han i forordet til boka. I egen høye person i restauranten utdyper han:

– Vi har heldigvis lært mye forskjellig. Det har vært en bratt læringskurve for meg å arbeide med denne boka. Elevene har fått vært borti en rekke råvarer, som for eksempel hvordan partere og beine ut en rype. Læringen har også gått på å utarbeide oppskriftene. Og har vært nyttig i læretiden fram til fagprøven. Robin avla jo nettopp og besto med glans, mens vi har en elev til inne på kjøkkenet, han som lagde maten i dag, som skal opp til fagprøven nå ganske snart, sier Yngve Mathisen.

«BEGYNT Å BETALE SKATT» Han understreker hvor viktig det for hans elever at de får formell kompetanse og fullfører og består, fordi de skal ut i en verden etter fengselet hvor målet er å få jobb og fungere i samfunnet.

– *Er det lett å få jobb ute etter langvarig fengselsopphold?*

– Min erfaring er at de som avlegger fagprøven her inne, får jobber ute. Vi samarbeider bra med bransjen. Vi har utdannet restaurantkellere som har fått jobb hos kjente kokker. Og våre elever er kjent for å ha fått en forholdsvis god utdanning, sier han, og vi forstår at forholdsvis her er en underdrivelse.

– *Hva er viktig for å lykkes etter soning?*

– Vi ser at formell kompetanse, og god utdanning i fengselet, er kjempeviktig. Så er det også viktig å være dønn ærlig. Si at du har sonet straffen din, at du vil ha en ny sjanse. Jeg traff en tidligere elev utenfor, så fortalte han meg at «Vet du hva, Yngve! Nå har jeg begynt å betale skatt!» Det er ikke en klisjé eller overdrivelse når jeg sier hvor utrolig glad jeg ble. Han hadde begynt å betale skatt, det var han stolt av, sier faglæreren fra Halden videregående skole.

BESTILL ABONNEMENT PÅ YRKE

– Få bladet til arbeidsplassen eller rett hjem i postkassen

Ønsker du faglig påfyll eller å holde deg oppdatert på hva som er nytt innen yrkesfag?

Yrke kommer ut fire ganger i året og er det eneste tidsskriftet i Norge med fokus på yrkesopplæring, med aktuelle og utdypende intervjuer, reportasjer og artikler fra bedrifter, skoler og andre opplæringsinstitusjoner.

Ordinært abonnement

Om du ikke er medlem i Utdanningsforbundet, er prisen 300 kroner per år (4 utg.).

Du bestiller et abonnement ved å sende e-post til abonnement@utdanningsnytt.no merket Yrke.

Abonnement til medlemmer

Om du er medlem eller studentmedlem i Utdanningsforbundet er prisen 150 kroner per år. Som medlem kan du bestille og endre ditt abonnement ved å logge deg inn på

Min side på udf.no/innlogging

Spørsmål om abonnement?

Kontakt oss på e-post: abonnement@utdanningsnytt.no

utdanningsnytt.no

YRKE

Ivar Henningsen og Emil Nilsen er lærlinger lengst nord, nemlig på Svalbard.

Lærlinger i verdens nordligste elektrobedrift

LONGYEARBYEN Ivar og Emil får begge fagbrev i elektrikerfaget vinteren 2020. De er nå lærlinger hos JM Hansen Installasjon AS avd. Svalbard. Daglig leder Tor-Arne Iversen mener det er viktig å bidra til utdanningen av flere flinke fagfolk.

TEKST **MERETE SILLESEN** BILDER **MARIANNE OTTERDAHL-JENSEN**

Ivar Henningsen (19) har både foreldre og besteforeldre i Longyearbyen. Bestefaren begynte å jobbe i gruvene på 60-tallet. Og selv om mye har endret seg i samfunnet på Svalbard, har familien Henningsen blitt boende. Det var derfor naturlig for Ivar å søke lærlingplass hos JM Hansen.

Emil Nilsen (22) har vært på Sval-

bard flere ganger i oppveksten, fordi pappa bor her. Emil kommer fra Stokke i Vestfold, og har planer om å dra tilbake til fastlandet så snart han har fagbrevet i lomma.

Daglig leder Tor-Arne Iversen (49) ansetter helst lærlinger med tilknytning til øya.

– Jeg vil ikke være «far» for unge

voksne som kanskje flytter hjemmefra for første gang, sier han.

– Derfor er det greit at lærlingene har familie eller andre som kan ta den rollen, og som de kan bo hos mens de er lærlinger hos oss. Men det betyr selvsagt ikke at det er umulig for andre å få lærlingplass her.

HJELPER MED PÅLER Det er flere isbjørner, hunder og snøskutere på Svalbard enn det er mennesker. I Longyearbyen bor det cirka 2200 personer fra 52 ulike nasjoner. På grunn av permafrosten er husene bygget på påler, og det er bare noen ganske få hus som har kjeller.

– Det er mye eklere å komme til under huset når det står på påler, i forhold til å krabbe inn i en kjeller, sier Emil.

– Men det er én ting vi ikke lærer i elektrikerfaget her, og det er jording, legger Ivar til.

– Ellers tror jeg nesten vi har en mer variert arbeidsdag enn mange elektrolæringer på fastlandet har, i hvert fall i byene.

Tor-Arne forteller at alle boliger varmes opp med vannbåren fjernvarme, og ikke elektrisk. Det er svært kaldt ute store deler av året, og fjernvarmen, som er spillkraft fra kraftverket, gir en lun og jevn varme innendørs. Med et såpass lite samfunn som Longyearbyen er, blir det en og samme bedrift som tar seg av både store og små oppdrag. På den måten får lærlingene i JM Hansen prøve seg på det aller meste innen elektro, bortsett fra jording.

– Det hender at vi er flere uker på samme sted, sier Ivar.

– Men ofte jobber vi på flere plasser i Longyearbyen på samme dag. Vi vet aldri hva dagen bringer, og dette gjør jobben spennende, sier Emil.

LOGISTIKKEN KREVER SITT – Jeg har jobbet med elektro siden 1986, sier Tor-Arne, som flyttet fra området rundt Tromsø og til Svalbard i 1998.

– Og jeg opplever at det er mindre forskjeller på fastlandet og øya her enn man kanskje skulle tro.

Tor-Arne forteller at den største ulikheten, og utfordringen, er logistikk. Det er ikke bare å knipse med fingrene og få nye forsyninger hit, og det trengs et stort lager. Her må man ha full oversikt over både beholdning og frakt.

Vi er i Longyearbyen, på Svalbard, 78 grader nord. Avstandene er lange til resten av verden.

I sitt femte år som daglig leder i bedriften føler Tor-Arne at de har gode rutiner, som tar vare på både folk og utstyr. Når det er på de aller kaldeste, prøver de å sette i gang minst mulig utarbeid, for å ta vare på både finger-tupper og utstyr.

– Men ting kan skje her, som alle andre steder, og da må vi selvsagt bare trå til, sier daglig leder.

– Vi er nødt til å varme hendene ofte, ellers klarer vi ikke å jobbe i sprengkulda, sier Ivar.

– Så da blir det flere pauser.

Emil Nilsen, Ivar Henningsen og Tor-Arne Iversen har en mektig utsikt på jobb.

LIKER MØRKETIDEN – Jeg liker i grunnen mørketiden best, for da får jeg i hvert fall sove om natten, sier Emil.

– Og jeg har aldri opplevd det problematisk å jobbe i mørket, vi har jo hodelykter.

– Dessuten er gatene i byen godt tilrettelagt for mørketid, med mye gatebelysning og lys innenfra butikker og slikt. Derfor oppleves det ikke så mørkt når vi jobber i selve Longyearbyen. De stedene som virkelig er mørke, er gjerne mørke året rundt, så der må vi bruke lykter uansett, forklarer Ivar.

Daglig leder forteller at bedriften har ti montører, og at lærlingene aldri jobber alene. Det er alltid en montør som har ansvaret, og som veileder lærlingene underveis. Dette føler både Ivar og Emil er betryggende, særlig når de er ute på lengre oppdrag, for eksempel i Ny-Ålesund. Dit tar det cirka 40 minutter med fly, og lærlingene og montørene kan gjerne være borte hele arbeidsuken.

– Jeg synes det var kult å jobbe på Isfjord Radio, som tidligere var et kom-

munikasjonsknutepunkt, sier Emil.

Kystradioen er lagt ned for flere år siden, og Isfjord Radio er nå en turistdestinasjon. Emil var med på å bygge opp en 1000 volts linje der.

– Noe av det jeg synes har vært mest gøy, er å jobbe på Svatsat, sier Ivar.

– Det er Kongsberggruppen som eier Svatsat, og vi bygget ut et nytt teknisk bygg til UPS.

I ISBJØRNENS RIKE Både Tor-Arne, Emil og Ivar har sett isbjørn på noen meters hold. Det hender den rusler forbi i nærheten av næringsbygget, og den såkalte bybjørnen har også vært sett i gågaten. Men det er heldigvis svært sjelden.

– Vi ser ikke på isbjørn som noen stor fare. Men vi må selvfølgelig ta de samme forholdsreglene som alle andre på øya, sier Ivar.

– Drar vi ut av Longyearbyen, har alltid noen i følget med seg våpen. Det er like naturlig for oss å ta med våpen ut som det er å ta av skoene når vi kommer inn. Når vi er ute på jobb, er det

montøren vi er sammen med, som har ansvaret, men vi er selvfølgelig årvåkne selv også.

Emil og Ivar forteller at det er et lite miljø unge voksne på Svalbard, men at det er et godt samhold mellom de som bor her. Om vinteren er det mye snøskuterkjøring, og det går selvsagt i gaming og chatting året rundt. Lærlingene har fem ukers ferie, og tre av dem skal tas sammenhengende.

– Jeg gleder meg til å reise til Vestfold, treffe venner og ikke minst å fiske, sier Emil.

– Det er mange av kompisene mine som er nysgjerrige på hvordan det er å bo på Svalbard.

– Jeg reiser også til fastlandet i ferien, der jeg skal besøke venner jeg tok videregående sammen med, sier Ivar, som tok videregående i Bardufoss og Tromsø.

BLIR IKKE PÅ SVALBARD Emil, som først hadde planer om å bli automatiser, har et års lenger læretid enn Ivar, som gikk rett på elektrikerfaget. Emil er helt klar på at han er ferdig med å bo på Svalbard etter endt utdanning. Han kan gjerne komme på besøk, men synes det holder lenge å ha bodd her i tre og et halvt år. Etter planen får han fagbrevet i januar 2020, og hvis han får jobb, vil Emil gjerne bosette seg i Porsgrunn. Emil har takket nei til videre jobb i JM Hansen, selv om han trives godt med kollegene. Han vil tilbake til Østlandet.

Ivar, derimot, vil gjerne fortsette å jobbe i bedriften. Han får etter planen fagbrevet i mars 2020. Han er innkalt til militæret ett år etter dette, og vurderer å ta fagbrev som skipselektriker mens han er i militæret. Han har ingen umiddelbare planer om å forlate Svalbard annet enn for kortere ferier.

– Jeg vet ikke hvilke valg jeg tar når jeg blir eldre, men jeg tenker at det aldri kan bli feil å ha en yrkesutdanning og et par fagbrev å vise til, sier Ivar.

Den første frukten til Epleheltene Runa Azizi (til venstre) og Mariam Sajid er klare for høsting.

Epleheltene gjør det grønnere mellom den grå Grorud-granitten

OSLO For to år siden var uteområdet på Stovner videregående skole en stor, asfaltert parkeringsplass og noen forhøyninger med ugress. Nå er det frukt på 30 epletrær, biene summer, og det er blomster for salg i kassene. Alt som en del av undervisningen.

TEKST OG BILDER **KARI KLØVSTAD**

Runa Azizi (18) og Mariam Sajid (17) har kalt ungdomsbedriften sin Epleheltene, og de kan bære navnet med stolthet. På en knaus i skolegården på Stovner videregående gjorde de grunnarbeidet og plantet 30 epletrær i mai. Nå kan de høste de første fruktene

av arbeidet. De to jentene har dette som sitt prosjekt innen programfaget ungt entreprenørskap, og det er en del av satsingen, som går under navnet kunnskapshagen. Her er det skolens agropedagog, Stine Jonsrud, som har ansvaret sammen med Bjarne Asgrim-

plass. Han er avdelingsleder for bygg og anlegg og teknikk og industriell produksjon (TIP), og anleggsgartner i bunnen.

MER ENN EPLER En ting er at Runa og Mariam har lært seg epledyrking og fått

vite mye om hvordan en bedrift fungerer. Men dette har også mye større ringvirkninger.

– Konseptet til Epleheltene er at ungdom i lokalmiljøet skal lære om dyrking og få bedre kunnskap om primærnæringen. Eplehagen skal også være en møteplass for folk i nærmiljøet.

Her kan det være konserter, foredrag eller annen underholdning, forklarer duoen, som går andre året på studiespesialisering.

Ingen av jentene har drevet med noe som ligner på hage- eller gartnerarbeid tidligere.

– Vi har plantet alle trærne her, og det er tungt å være bonde.

Hjemme har de foreldre som har peiling, og det er både grønnsaker og blomster i balkongkasser eller på hageflekken.

– Hva er planene videre?

– Vi vil prøve å få til selvvinning, slik at vi kan bruke vann fra takrennene og samle det i en tank. Målet er at hele

prosessen skal være bærekraftig. Vi dyrker økologiske epler og får kompost fra Tigerjord her i Oslo, forteller jentene, som skal beskjære plantene når frukten er høstet.

Det er ikke gratis å dra i gang en eplehage, som også skal være møteplass. Epletrærne adopteres derfor bort til 10 000 kroner stykket, og små plakater viser at det er mange sponsorer som har meldt seg. Midler er også kommet fra Sparebankstiftelsen. En av de største utgiftspostene har vært det solide gjerdet rundt. Det skal ikke holde folk borte, men elg og rådyr som lar seg friste til å tygge i seg både epler og busker.

Flere trær vil komme til etter hvert, og det er også planer om å plante bærbusker.

PÅ MARKEDET Liv Laga er en av samarbeidspartnerne. «Det handler om ungdom, epleplukking, møteplasser og det å skape verdier som kommer fellesskapet til gode», står det i deres presentasjon. Eplene som høstes i nabolaget, går til eplemost, og de små flaskene er i ferd med å bli en kjendis i Oslo. Overskuddet går til et fond som skal være med og løfte fram ungdom i Groruddalen.

UTVIDER MED ANLEGGSGARTNER De grønne hjulene snurrer på Stovner videregående skole, og arbeidet som er i gang, kan være med og promotere anleggsgartnerfaget. Etter planen skal denne utdanningen starte opp høsten 2020.

Det er 12 anleggsgartnerbedrifter i Oslo som har varslet at de helst vil ha lærlinger fra Stovner. Mange jobber for Oslo kommune eller Undervisnings-

bygg, og skal de komme i betraktning når de legger inn anbud, må de ha lærlinger, sier avdelingsleder Bjarne Asgrimplass, som også vil få ansvaret for det nye tilbudet, som legges under bygg og anlegg i de nye læreplanene som kommer.

På sikt ønsker skolen også å få naturbruk under sine vinger og se hva de kan få til innen urbant landbruk.

EGEN AGROPEDAGOG – Her var det bare asfalt med parkeringsplasser, men som du ser, er det mange små og store

Bikubene som Stine Jonsrud røker, kan brukes i mange fag.

Denne kvartetten har jobbet sammen. Epleheltene Runa Azizi og Mariam Sajid har fått hjelp av avdelingsleder Bjarne Asgrim og agropedagog Stine Jonsrud.

tuer vi kan bruke til noe annet, og det er blitt mye grønnere de to siste årene, viser Stine Jonsrud. Hun har en delt stilling der hun veksler mellom å være lærer i engelsk og geografi og ha ansvar for skolehagen.

Fargerik løvemunn blomstrer i en stor kasse, og Stine står på farten til å hente tulipanløk, som skal plantes.

– En ungdomsbedrift solgte buket-

ter med friske tulipaner sist vår, og dette var så vellykket at vi satser videre.

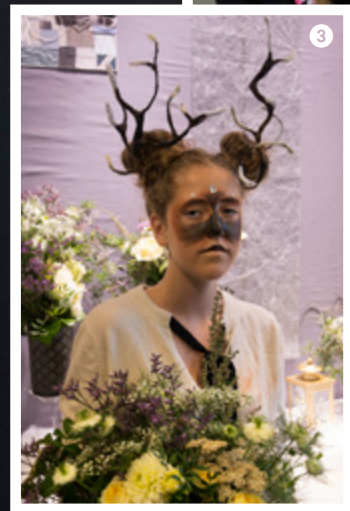
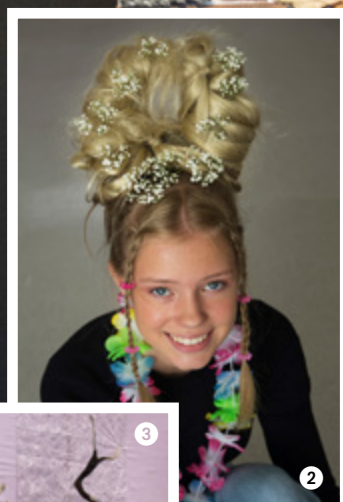
Selvvanning er på plass. Elevene på bygg- og anlegg har satt opp en fin arbeidsbod med solceller på taket. Strømmen går blant annet til et panel som styrer vanningen, og elevene fra TIP har ordnet det tekniske utstyret.

Rundt bikubene, som står litt i utkanten, er det et summende liv. De får

stadig flere blomster å forsyne seg av, og honningen er populær.

– Nesten uansett hvor du kommer fra i verden, har du et forhold til honning, og biene kan brukes i mange fag. Vi ser at noen elever blir veldig interessert, og 16-åringene er lærenemme, sier agropedagog Stine Jonsrud, som ikke har fått så mange bistikk i år som da hun var fersk i faget.

1

3

2

4

1 Den ferdige utstillingen hadde også levende modeller. I høstmonteren satt Camilla Gudvangen Gilberg og balanserte en halvmeterhøy blomsterdekorasjon på hodet.

2 Kamilla Haukås er pyntet.

3 Eugenie Jacobsen har fått rollen som reinsdyr.

4 Emma Huynh med en vårlett frisyre.

Godt blikk og konsentrasjon er viktig hos en blomsterdekoratør. Her er det Anine Hermo som forsøker seg, men drømmen er å bli skuespiller.

Fikk både kreativiteten og frisyrene til å blomstre

ÅS De 20 elevene hadde liten peiling på hva de gikk til en uke i sommerferien. Stikkordet de fikk, var de fire årstidene, og hvem hadde trodd at Camilla skulle stilles ut med en halvmeterhøy blomsterdekorasjon på hodet?

TEKST OG BILDER **KARI KLØVSTAD**

Forventningene var ikke så store på forhånd.

– Jeg hadde ikke så mye annet å gjøre denne uka, og det var mamma som foreslo at jeg kunne gå på denne sommerskolen fordi jeg er kreativ, lyder omkvedet når vi spør. Det tok ikke lang tid før gnisten var tent, og det var full innsats.

Ås videregående skole i Akershus sto som arrangør. De inviterte elever som skal begynne i åttende eller niende klasse i Follo-regionen, til sommerskole for kreative håndverksfag. Et av målene var at ungdomsskoleelevene skulle bli kjent med ulike spennende, yrkesfaglige utdanningsløpene, og det ble lagt størst vekt på blomsterdekoratør,

utstillingsdesign og frisørfaget. Dette er fag som blir å finne sammen i den nye læreplanen som nå utarbeides for vg1. De 20 deltagerne kom fra mange forskjellige skoler og ble delt opp i fire arbeidsgrupper der alle fikk testet alt.

BØTTER Store bøtter med blomster står på bordene. Det er roser, georgi-

En vinterbukett tar form, og lærer Anita Hope viser Maylin Millot hvordan hun skal få tak på stilkene.

SLÅR UT HÅRET Inne i skolens frisørsalong er elevene virkelig i gang med å slå ut håret. Eller for å være mer presis, nå tar de hønsenetting og andre bygningmaterier til hjelp for å skape de mest fantasifulle frisyrene. Men det tok litt tid før de unge forsto at de ikke kunne slippe seg løs med saks og farger etter et lynkurs på noen timer. Her er det knytting, tvinning og fletting som gjelder.

Midt i flokken står Eva Enderud Larsen, som er faglærer i frisørfaget på Ås videregående skole.

– Sommerskolen er så bra for å

ner, brudeslør og mye annet, og for å få et profesjonelt resultat må du kunne mer enn å stappe det ned i en vase. Årstidene bestemmer fargenyansene. Oppgaven nå er å lage vinterlyse buketter, mens de lave oppsatsene skal ha en luftig fornemmelse av vår.

– Det er umulig å holde disse stilkene på plass. Maylin Millot (15) fra Haugjordet ungdomsskole ser etter hjelp. Fremtidsplanene hennes er ikke helt klare, men dekoratør frister. Hvis ikke blir det studiespesialisering fra neste høst.

Anita Hope iler til. Hun er ansatt ved blomsterdekoratørenes opplæringskontor og er leid inn for å under vise ved sommerskolen.

– Dette er en super anledning til at de unge får prøve seg litt ordentlig. Noen har så godt håndlag at jeg håper de søker seg til faget.

Hope sitter i gruppen som utformer den nye læreplanen.

– Jeg er optimist, for dette er et mye mer konkret opplegg enn å ha 52 fag samlet det første året.

Faglærer Eva Enderud Larsen gir gode råd og anbefaler et elevene tar et skritt tilbake for å vurdere resultatet.

Kevin Sharma og Viktoria Nordlien Tallerås er i sving for å fikse frisyren til Kamilla Haukås. Faglærer Eva Enderud Larsen følger med.

Den siste dagen ble brukt til å få utstillingen på plass, og alle elevene bidro.

Frisørene hadde mange hoder å holde styr på, og lærer Therese Thomassen dokumenterer hva som skjer. Hun studerer til å bli yrkesfaglærer. Modellen er Camilla Gudvangen Gilberg.

Kulisser males, og disse skal få tanken til å gå mot sommer og regnbuer. De to elevene er Kevin Sharma og Viktoria Nordlien Tallerås.

Sminking hører med når du skal fram i rampelyset. Her er det Camilla Gudvangen Gilberg som legger siste hånd på verket.

markedsføre linjen vår, og jeg håper vi klarer å rekruttere flere til å bli frisør. Jeg er også fornøyd med en nye læreplanen, der form, farge og struktur blir stikkord for fagene som samles.

I salongen lages det stadig nye fletter, og frisyrene vokser. Et av målene er å klargjøre levende modeller til avslutningsutstillingen.

– Jeg har laget mat siden jeg var sju år, og pappa driver indisk restaurant, men her spørres det om kokken går i dass, fleiper Kevin Sharma (13) fra Vestby ungdomsskole. Han synes det er veldig gøy å frisere, og tenker lite på at han er eneste gutten i flokken.

TAR STYRINGEN Elevene har alternert mellom de forskjellige fagene, og siste dagen skal resultatene presenteres i en felles utstilling. Da er det dekoratørene som tar styringen. Vår, vinter, sommer og høst får sin egen monter, og hvem hadde trodd at Eugenie Jacobsen (15) fra Hellerasten ungdomsskole skulle ende opp som reinsdyr med blomster i fanget?

– Vi må få ut hva disse fagene er. Nå er oppfatningen hos mange at de er for skoleleie, og ikke vet hva de skal bli, sier Kristine Norland, som er avdelingsleder for design og håndverk på Ås videregående skole. På sommerskolen har fagfolk innen frisør, blomster og interiørdesign jobbet sammen og fått til et godt resultat.

– Dette er banebrytende med tanke på skolehverdagen neste år, mener Norland.

- Trygghet er viktig for å løse mobbesaker

STAVANGER Når mobbeombud Gunhild Solem får henvendelser fra videregående skoler, er det to typer saker som går igjen. Den ene er sammensatte jentekonflikter med mange involverte. Den andre er saker der gutter føler seg ekskludert og utestengt og lager bråk.

TEKST OG BILDE **KARI KLØVSTAD**

Ei jente kjenner seg utenfor i klassen, men skolen klarer ikke å få tak i problemet og vet ikke hva den skal gjøre. Dette er ofte utgangspunktet når Gunhild Solem får en henvendelse om en jentekonflikt. Hun har vært mobbeombud for videregående opplæring og læringer i Rogaland siden 2016. Jobben består både av forbyggende arbeid og assistanse når det kommer henvendelser om mobbesaker ved de 27 skolene i fylket. Når det gjelder jentene, så er det som oftest skolene som tar kontakt, mens det i guttenes tilfelle er fortvilede mødre som ringer og ber om hjelp.

MED FRA STARTEN Det første mobbeombudet ble ansatt i 2013 i Buskerud. Gunhild Solem var med i ressursgruppa som representant for videregående opplæring og har vært aktiv i hele prosessen.

– Da stillingen ble lyst ut i Rogaland, måtte jeg bare søke, sier Gunhild Solem. Hun er utdannet allmennlærer og har bygget på med sosialpedagogikk og u-landsstudier. Det siste omfattet også feltarbeid i India, der mange barn fra fattige familier dropper ut av skolen.

En av jobbene Gunhild Solem har hatt, er som kontaktlærer for minoritetsspråklige ved Sogn videregående

skole i Oslo, og hun vet hvordan det er å komme utenfra. I ungdommen var hun utvekslingsstudent i Buffalo i USA, og som ny havnet hun med lavstatuselvene ved det nederste bordet i kantinen.

– De tok godt imot meg, og jeg måtte bygge meg opp en helt ny tilværelse for å leve ordentlig amerikansk. Språket var også vanskelig i starten. Tror andre du er dum, får du raskt denne oppfatningen av deg selv også, advarer mobbeombudet. Dette er det viktig å tenke på når det kommer innvandrere til Norge, som skal finne seg til rette.

JENTEKONFLIKTER Når mobbeombudet får henvendelse fra en videregående skole, er det ofte ei jente som kjenner seg utenfor i klassen, og det er gjerne mange elever involvert. Skolen har forsøkt å løse problemet, men det blir ikke bedre, og de vet ikke hva de skal gjøre.

– Når jeg får henvendelsen, er skoleledelsen gjerne litt oppgitt, og lur på om det egentlig er så farlig. Kanskje det bare er jenta som overdriver, og at det er en subjektiv opplevelse?

– *Hva kjennetegner denne formen for mobbing?*

– Ei av jentene i klassen har ikke noe fellesskap med de andre. Hun blir ikke lagt til på Snapchat eller invitert med på fest eller kino.

– *Hvordan kan skolen ta tak i dette?*

– De må gjøre noe mer enn å snakke med dem det gjelder, og ikke være så forsiktige. Trekk jenta med i gruppearbeid, selv om hun sier at hun vil jobbe for seg selv, i frykt for å bli avvist. Klasseledelsen må være tydelig, og plassere elevene i klasserommet slik at de kjenner seg trygge. Da skjer det mindre. Skolene er pliktige til å lage en aktivitetsplan når elever melder at de blir mobbet. Et tiltak kan være at alle elevene skal gjøre noe sammen utenom timene.

– *Er det kritiske situasjoner?*

– Friminuttene kan være kjempvanskelige for dem som kjenner seg utenfor, og flere skoler har miljøarbeidere som er ute. På den annen side kan skolebibliotekene gjøre mye bra. Der er det ansatte som ser elevene. Enkelte skoler har også opprettet en ensomhetsklubb, som fungerer. Ytterste konsekvens i slike konflikter er at elevene det gjelder, slutter. De kjenner seg usynlige og tror at ingen bryr seg om dem, og tør ikke å ta kontakt i frykt for å bli avvist.

Mobbeombud Gunhild Solem mener alle henvendelser om mobbing må tas seriøst.

FORTVILEDE MØDRE Når det gjelder gutter, er situasjonen som oftest en helt annen.

– Vi kan si at det sett utenfra er frekke, truende, ufysiske gutter, som ergrer seg over teite lærere. Dette er i flere tilfeller elever med et stort læringspotensial, og sjekker du bakgrunnen, vil du se at de har en lang historie. De kjeder seg, blir fort irriterte og misforstått, og i verste fall kaster de

stoler i timen, forteller Gunhild Solem.

Hun har opplevd situasjoner der lærere nekter å undervise hvis de ikke får ha med seg en voksen mann i klasserommet til å passe på. Dette har virket som en rød klut på eleven, som har beskyldt skolen for å ha fangevoktere. Det er i slike situasjoner mødrene ringer helt fortvilet. Skolen har sagt fra til henne, gutten er frustrert, og hun lurte på hva hun skal si på møtet hun er innkalt til.

Det er ikke alltid så enkelt å skille fakta og følelser.

– Loven sier at alle elever har rett på et trygt og godt skolemiljø, men skolen kan se det fra en annen vinkel, og rektor påpeker at han må trygge sine ansatte. Går skolen i forsvar, blir foreldrene redde, og situasjonen låser seg. Har du ikke ressurssterke foreldre, så sliter du, sier mobbeombudet.

Slike elever klarer ikke å endre seg selv. Skolen må lage et fellesskap som kan støtte opp om eleven. Spør også eleven hva som skal til for at han skal ha det bra, og lag en aktiv plan som blir fulgt opp hver uke. Hva fungerer, og hva fungerer ikke? Her må hele teamet med, sier Gunhild Solem. Mobbeombudene skal ikke løse sakene for skolene, men være brobygger mellom elever/foreldre og skolen.

VOKSENMOBBING Det forrige året ble det varslet om elleve saker i Rogaland der en lærer mobbet en elev.

– Elevene melder ikke fra, for de er redde for ikke å bli trodd. Dette kan gjelde alt fra dårlig humor og seksuelle tilnærmelser til fysisk avstraffelse. De unge er lojale og vil ikke sladre, for de er redd for at det skal gå ut over karakterene, sier mobbeombudet.

SÅRBARE LÆRLINGER Selv om mobbeombudet også er der for lærlingene, kommer det få henvendelser fra den kanten. Noen er ensomme, kjenner seg utenfor og blir ikke en del av fellesskapet. Dette fører til at en del ønsker å bytte lærested, mens andre slutter.

– Elever med minoritetsbakgrunn kan også oppleve at de blir krenket. Her kommer mange fra en æreskultur der de skal respektere skolen, og de skal ikke kritisere lærerne. Replikker som «I Norge spiser vi ikke i firmabilen», kan enkelt endres til at «Det er ikke lov å spise i firmabilen». Da unngår vi uttalelser som kan oppfattes som «vi og dem», sier mobbeombud Gunhild Solem.

Stoler ikke på yrkesfag:

«Det er mødrene som holder igjen»

ASKIM Da skoleflinke Lukas (21) ønsket yrkesrettet utdanning, prøvde mamma Guri å overtale ham til å velge studiespesialiserende. Nå er hun takknemlig for at sønnen fulgte drømmen sin.

TEKST **MERETE SILLESEN** BILDER **MARIANNE OTTERDAHL-JENSEN**

Da Yrke besøker bedriften Dynatec i Askim, er Lukas Kleven i full gang med sitt andre fagbrev. Han fikk fagbrev som industrimekaniker i november 2018 og regner med å få fagbrev som platearbeider i januar 2020. Lukas er én av sju lærlinger i bedriften, som kan ta inn opptil ti. Det er 20 prosent av arbeidsstokken. Bedriften samarbeider også med Nav, og tar også inn noen derfra.

– Det er viktig å bidra samfunnsmessig, sier markedsfører i bedriften, Rune Holter.

Han får støtte av daglig leder Henning Finstad, som jobber på gulvet sammen med lærlingene.

Moren til Lukas, Guri Maria Fimland, forteller at hun er imponert over hvor voksen sønnen har blitt på kort tid. Hun jobber innen psykiatri, og innrømmer at hun hadde fordommer og prøvde å holde igjen da Lukas valgte TIP (teknikk og industriell produksjon) på videregående.

Da kan ikke Henning Finstad dy seg:

– Det er mødrene som er problemet.

Det henger igjen enn fordom om at teknikk og industriell produksjon er «åndsmekken». Det stemmer dårlig, her jobber de flinkeste folkene. Og mekken er ikke lenger et møkkete sted fullt av rust, fett og røyk. Her er det tvert imot mye hi-tec.

BLE GIRA Lukas har alltid vært kreativ, og selv om han var god i alle fag på ungdomsskolen, var sløyd og kunst og håndverk favorittfagene.

– Jeg visste bare at jeg hadde lyst til å skape noe. Og da jeg skjønnte at jeg kunne lære å lage noe brukbart av et

stykke stål, ble jeg gira, sier Lukas.

– Dette var mitt valg, og selv om jeg hørte hva andre sa, brydde jeg meg ikke så mye om det.

Guri forteller at hun mente TIP var for elever som ikke kom inn andre steder. Lukas' pappa er journalist, og Lukas har bestandig vært opptatt av å lese og finne ut av ting. Han har evner og ressurser, ikke minst innen samfunnsfag, og Guri var redd han ville kaste bort disse evnene.

– TIP er for sånne gutter som vokser opp på et verksted sammen med pappaen sin, sa Guri til Lukas.

– Og du vet jo ikke hvilken vei en skrue går!

Lukas er nummer tre i en søskenflokk på seks. Det har vært viktig for Guri å oppdra barna til selvstendige mennesker som kan tenke selv. Og når hun ikke er enig med dem, gir hun dem motstand.

– Da jeg skjønnte at mine innvendinger prelltet av, ville jeg selvfølgelig støtte Lukas i det valget han hadde tatt, selv om jeg personlig ikke var så happy med det, sier Guri.

Programmering er en viktig del av jobben. Her programmerer Lukas en CNC-maskin sammen med Henning Finstad.

Lukas sørger for at avsuget er i orden før han går i gang med sveisingen.

– Men en mer helhetlig utdanning enn han har fått her, tror jeg ikke det er mulig å få. Jeg ser at Lukas trives, og at arbeidsoppgavene er mye mer varierte enn jeg trodde. Her får han brukt både hode og kropp. Jeg undervurderte nok både TIP og Lukas fordi jeg så på en akademisk utdanning som det eneste fornuftige.

FLEKSIBILITET For to år siden hadde Dynatec problemer med å få tak i lærlinger. Så arrangerte bedriftene i Østfold en yrkesmesse, som ble svært godt besøkt. Mest av elever, men også av foreldre. Henning Finstad har også reist rundt på skoler, snakket med rådgivere og spredt kunnskap om bedriften. Det har gitt resultater, og nå har de flere søkere enn de kan tilby lærlingplasser. Etter endt læretid, blir 80–90 prosent av lærlingene ansatt i bedriften, som har en arbeidsstokk med personer i alderen 20–67 år. Det er sjelden de får søknader fra jenter, men de håper det vil endre seg med mer kunnskap og informasjon om hva teknikk og industriell produksjon går ut på.

– Vi kjører et spesielt opplegg for de nye, sier Henning Finstad.

– Jeg leser personen godt, og sørger for at han havner der han hører hjemme. Vi har mange yrkesgrupper

her, og vi lar også lærlingene prøve seg frem til de finner akkurat det som er riktig for dem. Fleksibilitet er viktig, for det skal være gøy å gå på jobb.

Finstad er allikevel litt skuffet over at ikke flere foreldre engasjerer seg i barnas valg av studieretning på videregående. Han hadde ønsket at langt flere ville skaffe seg kunnskap om hvilke muligheter som finnes, for eksempel ved å gå på yrkesmessen.

– Det handler om lidenskap for det man driver med, sier Rune Holter.

– Vi ser med en gang hvem som har lidenskap, og de blir veldig ofte værende her. Jeg tror alle vi har hatt inne som lærlinger i automasjon har gått videre og blitt ingeniører. Det viser samtidig at den yrkesfaglige bakgrunnen er veldig god å ha i bunnen før man begynner med studier.

NYTER Hva Lukas vil gjøre med sine to fagbrev, har han ikke bestemt seg

for enda. Foreløpig nyter han å være lærling i Dynatec, der det er kort vei fra sjefene til gutta på gulvet.

– Nå kan jeg «nerde» lenge med et stykke arbeid, uten det helt store produksjonspresset på meg, smiler han.

– Det er kult å jobbe her hvor det er så mye kunnskap og så mange yrkesgrupper.

Holter forteller at programmering nå utgjør en stor del av arbeidet. Dynatec leverer produkter som skal brukes fra havbunnen til luftrommet, og det skjer en rivende utvikling på markedet. Det er viktig for bedriften å ta inn lærlinger og gi folk en sjanse. Ledelsen er glade for den positive utviklingen, og forteller at det nå kommer lærlinger også fra andre fylker enn Østfold.

– Og jeg er takknemlig for at Lukas har fått denne sjansen, sier Guri og smiler til Lukas.

Mamma Guri var skeptisk da Lukas valgte TIP på videregående. Men etter å ha sett hvordan han har vokst som menneske, og hvilken glede han har av jobben, har Guri snudd helt i sin oppfatning av yrkesrettet utdanning.

– Som mor har jeg også lært noe av dette. Jeg merket at Lukas ble sett fra første stund, og at han har lært mye mer enn det fagbrevene er et bevis på.

Bli med og følg oss du også!

Nå er det over 1400 som følger oss på Facebook. Blir vi over 1500 innen neste nummer?

YRKE

@facebook.com/tidsskriftetyrke

Foto: Adobe Stock

Fagbrev er fundamentet i doktorgraden

VERDAL Oda Ellingsen (35) startet med yrkesfag og avsluttet med doktorgrad. Hun mener utdanningsretningen bør gjøres mer kjent.

TEKST OG BILDER **HÅVARD ZEINER**

– For min del har fundamentet med fagbrevet vært sentralt hele veien, også i doktorgraden.

Det sier Oda Ellingsen (35). Hun jobber i dag hos Kongsberg Maritime i Ålesund.

Yrke møter henne under Industriens dag i Verdal, hvor hun er hyret inn for å holde foredrag om et tema få andre kan holde. Ellingsen er nemlig en av ytterst få i Norge som gått den såkalte Y-veien for å få sin doktorgrad. Y-veien er kort fortalt ingeniøruddanning for de med fagbrev.

STARTET MED TIP Ellingsen startet med teknikk og industriell produksjon (TIP) med påfølgende lærlingtid fra 2003 til 2008. Deretter gikk turen videre til Høgskolen i Ålesund (i dag NTNU Campus Ålesund) for en bachelor i ingeniørfag. Denne ble hun ferdig med i 2011.

To år senere, i 2013, var hun ferdig med Entreprenørskolen ved NTNU og utdannet siv.ing. fra industriell øko-

Oda Ellingsen har yrkesfag i bunn, men i sommer tok hun doktorgrad. Hun mener ordningen med å velge denne utdanningsvei er for lite kjent.

nomi og teknologiledelse ved NTNU i Trondheim.

Men Oda Ellingsen var sulten på mer. Nå var det doktorgrad som gjaldt.

– Dette kom som et resultat av diskusjoner internt i ledelsen i Rolls-Royce Marine (i dag slått sammen med Kongsberg, red.anm.) våren 2014, sier hun.

Bedriften hadde behov for mer forskningskompetanse, og Ellingsen ble oppfordret til å ta en doktorgrad. Ordningen med å ta en såkalt nærings-ph.d. er initiert og delfinansiert av Forskningsrådet. Noe av formålet er å knytte akademia og næringsliv tettere sammen. På Forskningsrådet sine nettsider står det at denne type doktorgrader «utgjør en liten, men viktig vekst i totalt antall doktorgradskandidater». Den har også samme vitenskapelige kvalitetsnivå som gjelder for den generelle doktorgradsutdanningen.

– Her i Ålesund liker vi å si at vi har Norges mest næringsnære campus, sier Ellingsen.

– Du tok fagbrevet i 2008 og bachelorgraden i 2011. Tenkte du allerede etter fagbrevet at du ville ta en bachelor i ingeniørfag?

– Nei, egentlig ikke. Men jeg fikk innspill fra flere dyktige lærere. De ga meg innspill på hva slags fag jeg kunne

Oda Ellingsen ble oppfordret til å ta en doktorgrad.

ta videre. De rådet meg til å ta Y-veien, og fortalte om fordelene rundt dette. Selv om det ikke var noen bevisst tanke å ta videre utdanning den gangen, så ble nok et frø sådd allerede den gang, sier hun.

MER NYSGJERRIG Med en doktorgrad mener Ellingsen at hun har fått nye karrieremuligheter og mer bredde i fag-

feltet sitt.

– Du lærer deg metodikk med tanke på å jobbe kritisk, nysgjerrig og det å utforske flere muligheter. Utdanningen har gjort at jeg stiller fler spørsmål og tar noen ekstra runder på ting. Du får også en generell kompetanse til å lede og drive fram prosjekter, sier hun.

På mange måter er det ganske tilfeldig at Ellingsen er der hun er i dag. Hun ble nemlig rådet til å ta tegning, form og farge. Hun vurderte også å utdanne seg innen musikk.

– Jeg hadde spilt siden jeg var seks år på musikkskolen, så dette var kanskje plan A. Så fant jeg ut at jeg kanskje ikke hadde talent nok og måtte øve veldig mye, og med så mye øving forsvant musikkgledden på veien, sier hun.

Tanken om å ta fagbrev kom først etter et friår. Hun ville gjøre noe nytt som utfordret kreativiteten, forteller hun.

– For meg har det å ha tatt en utdanning innen teknologi og fagbrev som CNC-operatør vært veldig kreativt. For å klare dette må du være en kreativ problemløser, sier hun.

FAKTA CV

Oda Ellingsen (født 1984)

IP-Manager i Kongsberg Maritime, Ålesund.

Er født i Trondheim, bor i Ålesund.

2003–2006: Borgund videregående skole avd. Nørve, Ålesund

2006–2008: Lærling i Rolls-Royce Marine, Brattvåg

2008: Fagbrev i dataprogrammering av produksjonsmaskiner (CNC)

2008–2011: Bachelor i ingeniørfag 2011, Høgskolen i Ålesund (i dag: NTNU Campus Ålesund)

2013: Siv.ing. – Entreprenørskolen, NTNU Trondheim

2014–2019: Nærings-ph.d., NTNU Ålesund med avhandlingen «Digitalizing Advanced Manufacturing and Maritime Industry: Perspectives on how organizations acquire and commercialize technology through inter-organizational collaboration». Oppgaven handler i korthet om digitaliseringstrenden og hvordan den påvirker næringen i regionen.

NYTTIG MED YRKESFAG I dag takker Ellingsen de hun kaller gode hjelpere for at hun er der hun er i dag.

– Jeg har både vært heldig, samtidig som jeg har hatt veldig gode hjelpere underveis. Jeg har funnet folk som har sett potensial i meg, men også sett muligheter. Både for bedriften og virkemiddelapparatet. Jeg tror at det kunne vært andre enn meg også, sier hun.

Ellingsen legger imidlertid ikke skjul på viktigheten av det å ha yrkesfag i bunnen.

– For min del har fundamentet med fagbrevet vært sentralt hele veien, også i doktorgraden. Veldig ofte, og særlig når jeg har gjort forskning internt og i bedrifter i regionen, har jeg måttet forholde meg til hele organisasjonen. Da er nettopp det at en kan spille på erfaring fra produksjon veldig nyttig, sier hun.

Hun sier de rundt henne, også på arbeidsplassen i Kongsberg, alltid har vært nysgjerrige og synes bakgrunnen hennes har vært interessant.

– Jeg har hatt noen venninner som har hatt fedre som er styrmenn og kapteiner som i sin tid har tatt fagbrev som motormann og anbefalt denne veien. Farfaren min var også industrileder med praktisk bakgrunn, sier hun.

Selv mener hun at det er få som kjenner til at Y-veien er en mulig inngangsport til høyere utdanning.

– Jeg mener det er en kommunikasjonsjobb som må gjøres her, sier hun.

Hun etterlyser blant annet bedre informasjon om utdanningsveien fra skolen selv og virkemiddelapparatet rundt. Ellingsen mener også at næringsforeninger bør informere mer om ordningen, og at industrien selv kan vise frem sine gode eksempler.

– Men så har du hatt fagskoler som

har fungert, der en bare har hatt ønske om en kort utdanning. Det er jo også fortsatt en god vei inn til høyere utdanning, sier hun.

INGEN BLINDVEI Ellingsen mener mye har skjedd med yrkesfag og videre karrieremuligheter de siste årene.

– Før hørte jeg at det å velge fagbrev var en blindvei. Da er det det du blir. Nå er det ingen hinder hvis du har planer om en høyere utdanning. Jeg mener dette kan være en god vei å gå nettopp for å få den praktiske erfaringen som du vil ha stor nytte av seinere, sier hun.

Hun viser blant annet til tilsvarende muligheter for andre fagdisipliner, for eksempel de som vil bli arkitekt.

– Da kan du gå byggfag, ta fagbrev og så gå videre. Det er flere og flere muligheter. Så har du også noe som heter offentlig ph.d. etter modell fra nærings-ph.d.-ordningen, sier hun.

NÅ UT TIL 17.000 LESERE

YRKE kommer ut fire ganger i året og er det eneste fagbladet i Norge med fokus på yrkesopplæring, aktuelle og utdypende intervjuer, reportasjer og artikler fra bedrifter, skoler og andre opplæringsinstitusjoner.

Målgruppen er yrkesfaglærere, rådgivere, sosiallærere, opplæringskontorer, lærebedrifter og andre med interesse for yrkesopplæring.

Annonsefrist: 12. februar

Utgivelse: 13. mars

Ta kontakt med Mona Jørgensrud, salgssjef, HS Media
Tlf. 62 94 10 32 Mobil 911 73 473
mj@hsmedia.no

Les mer her: utdanningsnytt.no/yrke

Phillip synes glass gir spennende muligheter

ÅS Phillip Hovda Haugsand (22) fra Ås er en av 20 lærlinger i Norge som tar fagbrevet i glassfaget. – Et fagbrev er gull verdt å ha og gir deg veldig mange muligheter, sier han.

TEKST OG BILDE **INGER EIDE NORDSETH**

Etter å ha fullført videregående skole med studiespesialisering jobbet han et halvt år før han gikk ut i førstegangstjeneste i militæret.

I 2018 fikk han lærlingkontrakt i Ås Glassmesterforretning hos sin far Arve Haugsand. Bedriften som startet på Ås i 1953, er en 66 år gammel bedrift med lange tradisjoner som er plassert på Verpet i Vestby.

– Ås Glassmesterforretning er en av de mest renommerte og veldrevne bedriftene innen sitt fag i Norge, sier Per Henning Graff, leder i Glass og Fasadeforeningen.

PRAKTISK INNSIKT – *Gikk du inn i dette med tanke på at du en gang kanskje skal overta bedriften?*

– Det er altfor tidlig enda å si om jeg skal overta bedriften, men å ta et fagbrev innenfor glass gir meg mer kompetanse og muligheter til å studere videre, sier Hovda Haugsand.

Gjennom læra har han vært en av de siste som tok eksamen i glassfaget på

Kongsberg Glassfagsenter i vår. Glassfagsenteret er nå historie. På bakgrunn av dette har Glass og Fasadeforeningen startet arbeidet med å tilby en egen lærlingskole til lærlinger i glassfaget. De starter opp i Opplæringskontorer for håndverksfag i Vestfold (OKH) sine lokaler i januar 2020. Mange av fagets lærlinger er tilknyttet et opplæringskontor, også Phillip fra Ås.

GLASS ER STERKT I dag er han på jobb på Son bibliotek, der skifter han ut gamle ruter og bytter ut knust glass. En renovering av vinduene skal gi bedre utsyn for dem som bruker biblioteket. – Glass er et veldig sterkt, men også lett knusbart materiale. Det er et finishmateriale, og det er viktig å gjøre et godt arbeid. Vi kan jo alltid se det. Vi kan ikke gjemme oss bak det.

Han forteller at glassmaterialet har blitt veldig bra med årene.

– Det er mye spennende muligheter med glass, og det er ganske vedlikeholdsfritt. Det er jo glass overalt i hu-

set, på badet, på kjøkkenet, i dusjen og det er glass i biler. En tenker ikke over det, fordi en ser gjennom det.

FÅR SETT MYE Han jobber ikke så mye med sin far til daglig.

– Mentorene mine er andre ansatte i bedriften. Arve jobber mest med papirarbeid, men det er klart han er lett å prate med, og jeg kjenner han godt,

SENTRALE ARBEIDSMRÅDER

Elevene oppnår fagbrev i glassfaget etter ett års skolegang og tre år som lærling i bedrift

Sentrale arbeidsområder for glassfagarbeidere er

- bearbeiding av glass, aluminium, stål og andre materialer
- montering av glass i vindus- og fasadekonstruksjoner i forskjellige materialer
- montering av vinduer og dører
- montering av interiørglass i næringsbygg og boliger
- reparasjon og montering av glass i transportmidler
- montering av utvendig solskjerming, låssystemer og dørautomatikk
- innramming og servicearbeid

så jeg er aldri redd for å spørre om noe.

– *Hva er det beste med jobben?*

– Det er gøy å jobbe selvstendig, og så får jeg sett mange flotte steder i Follo. I dag får jeg tatt lunsjen min her ved brygga i Son, og tidligere en dag var jeg på Nesodden. Det er jo kjempefint.

Han fremhever også kontakten med kundene.

– I felten treffer du mange veldig fornøyde kunder, det er viktig å ha et godt kundeforhold, påpeker Hovda Haugsand.

Det kan også være noen tunge tak i jobben og jobbing på stillas.

– Ved en rute som veier fra 80 til 100 kilo må vi være mannsterke, og sikkerheten er viktig for oss. Vi skal ha kroppen så lenge vi lever.

I Ås Glassmesterforretning har de som oftest dagsjobber, men de jobber også på større prosjekter.

– Da kommer vi på befaring og finner glass som passer kundens formål. Når det er spesiallaget, blir det mye finere. Det koster litt å gå for glassløsninger, men det er absolutt verdt det, mener Hovda Haugsand.

Forbundskommentaren

AV **TERJE SKYVULSTAD**

Nestleder i Utdanningsforbundet

FAST Plass I YRKESOPPLÆRINGS- NEMNDENE

Etter langvarig påvirkningsarbeid er Opplæringsloven endret, og Utdanningsforbundet har fått rett til fast plass i yrkesopplæringsnemndene sammen med de andre organisasjonene i det nasjonale Samarbeidsrådet for yrkesopplæringen (SRY).

Lovendringene trådte i kraft 1. august 2019. Ifølge den nye lovformuleringen i §-12-3 i opplæringsloven skal arbeidslivets parter fortsatt ha et flertall i y-nemndene. Den nye lovbestemmelsen sier at representasjonen i y-nemndene skal speile sammensetningen i SRY. Alle organisasjoner som i dag er representert i SRY, får dermed rett til fast plass i y-nemndene. For Utdanningsforbundet betyr dette at vi nå får fast plass og vararepresentant i alle fylker.

Partene i arbeidslivet er sikret innflytelse på utviklingen av rammebetingelsene for fag- og yrkesopplæringen gjennom deltakelse i SRY og ti faglige råd på nasjonalt nivå, og gjennom yrkesopplæringsnemnda på fylkesnivå. Disse rådene og nemndene kalles gjerne parts- eller samarbeidsorganer og er hjemlet i opplæringsloven kapittel 12.

Yrkesopplæringsnemndene er faste, partssammensatte rådgivende organer som skal fremme kvalitet i fag- og yrkesopplæringen i det enkelte fylke. Hvilken innflytelse y-nemndene får, avhenger av hvilken posisjon og innflytelse de politiske organene i fylkeskommunene er villig til å gi nemndene. Det varierer fra fylke til fylke. I tillegg er innflytelsen avhengig av hvilken kompetanse og engasjement partsrepresentantene bidrar med. Flere steder er det nødvendig å vitalisere aktiviteten i y-nemnda slik at den får en slik rolle som loven

beskriver, særlig når det gjelder å fremme kvaliteten i yrkesopplæringen og samarbeidet mellom skoler og lærebedrifter. Dette arbeidet er avgjørende for å sikre både rekruttering og økt status for yrkesopplæringen.

Utdanningsforbundet mener at våre medlemmer og tillitsvalgte har mye å bidra med i dette arbeidet. Det er derfor vanskelig å forstå hvorfor LO og NHO aktivt prøvde å holde representanter for de tilsatte i skolens del av yrkesopplæringen ute fra nemndene. Dette skjedde også etter en svært uryddig prosess hvor SRY først enstemmig anbefalte den lovendringen som nå er vedtatt, og hvor LO og NHO så snudde da lovforslaget var på høring. Selv om Utdanningsforbundet fram til lovendringen har vært holdt ute fra flere av y-nemndene, har vi ikke registrert noen kritikk av innsatsen til våre representanter der hvor vi har hatt plass i nemnda. Vi er derfor sikre på at det ikke vil bli noe problem ved at vi nå får representasjon i alle y-nemndene, snarere tvert imot.

En velfungerende fag- og yrkesopplæring må utvikles på skolens, elevenes og arbeidslivets premisser. At både skole og arbeidsliv får påvirke fagopplæringen både nasjonalt og på fylkesnivå, er avgjørende for at yrkesfagene blir attraktive både for elever og for det mottakende arbeidslivet. Vi vet at det kan bli mangel på dyktige fagarbeidere i mange yrker og bransjer i årene som kommer. Dessuten står arbeidslivet foran store omstillinger på grunn av det nødvendige grønne skiftet og ny teknologi. Da kan ikke hovedkriteriet for suksess være at elevenes valg av lærefag er nøyaktig tilpasset arbeidslivets arbeidskraftsbehov og kompetanse her og nå. Det aller viktigste er kvaliteten på opplæringen og at en enda

større andel av elevene fullfører opplæringen. Og dersom en mener at elevene i for stor grad velger feil program eller lærefag, så er det avgjørende at man bruker gulrot og ikke pisk for å endre på dette. Eller pedagogikk framfor styring, som det heter i skolen.

Et forsterket samarbeid med skolen gir arbeidslivet mulighet til å bli kjent med elevgruppen som skal bli lærlinger. Det drives allerede flere lovende forsøk med vekslingsmodeller hvor arbeidslivet lærer elevene å kjenne tidligere i opplæringsløpet. Det øker sjansen for at arbeidslivet og skolen utvikler felles forståelse av læreplanmål, kompetansebehov hos lærere og instruktører og hverandres rammevilkår. Vi tror det ligger et stort potensial for kvalitetsforbedring gjennom tettere og mer gjennomgående samarbeid mellom yrkesfaglærere og instruktører og mellom skoler og lærebedrifter, og gjennom samarbeid i y-nemndene mellom alle relevante parter.

Oppnevningen av y-nemnder følger fylkestings- og kommunevalg. Nye nemnder skal oppnevnes i løpet av høsten. Mange fylkeskommuner er i gang med oppnevningen. Vi trenger sterke lærerstemmer i de nye yrkesopplæringsnemndene. Jeg oppfordrer våre tillitsvalgte til å gripe muligheten til å rekruttere dyktige representanter som brenner for yrkesfagene.

Holder *ganske* sikkert for deg?

Holder det at det du leser er **nesten** sant?

Samfunnet preges av en overflod av informasjon, gjennom etablerte og nye kanaler. Fagpressens 216 medlemmer er alle spesialister på sine områder. Titler med kvalitetsstempelet Fagpressen forplikter seg til å bringe deg uavhengig og pålitelig innhold – underlagt Redaktørplakaten og Vær Varsom-plakaten. Dette gir kvalitetsjournalistikk, som bidrar til en konstruktiv samfunnsdebatt. Våre medier har 1,9 millioner* månedlige lesere på nett og nær 3,9 millioner** abonnenter og mottakere av papirutgaver.

Det er avgjørende for oss at det du leser er til å stole på.

Les mer om viktigheten av kvalitetsjournalistikk på fagpressen.no/palitelig

Ingvild er lærlingen med tak på jobben

LIER Ingvild Fjellheim kan beskrive fordelene med å være taktekker med tre enkle ord: lønn, arbeidstid og trivsel. Og når praten kommer i gang, dukker det også opp flere.

TEKST OG BILDER **KARI KLØVSTAD**

Den svarte statsrådsbilen glir rundt svingen og ned mot byggeplassen. Ingvild Fjellheim (29) retter på hjelmen og forsøker å puste rolig. Det er ikke hver dag taktekkerlærlingen skal veilede kunnskapsministeren og ordføreren, med et kobbelt av mediefolk i hælene. Vi iler til og sier alt nå at det ikke var lærlingens skyld at statsråd Jan Tore Sanner og ordfører Gunn Cecilie Ringdal (H) fikk hull i sveisen, men de skal ha for innsatsen.

TRENGER FAGFOLK Det var ikke helt tilfeldig at lærlingen Ingvild Fjellheim sto i sentrum for både politikere og presse denne morgenen. Det var få da-

ger igjen til valget, og oppmerksomheten ble rettet mot utdanningen i yrkesfag. Ingvilds arbeidsgiver Protan sto som arrangør. Dette er et stort selskap med hovedkontor og fabrikk i Drammen, og tak er deres spesialitet. I dag er det rundt 900 ansatte. Protan jobber hele tiden for å skaffe gode fagfolk, og dyktige lærlinger er gull verd.

Noen vil kanskje si at Ingvild endte på taket for å tekkes familien, men la oss høre hennes historie.

HAR TESTET MYE Vi rykker en halvtime tilbake i tid. Ingvild står klar med refleksgul arbeidsdress, hjelm og vernesko og kjenner spenningen stige i kroppen. Til daglig er det bare hun og arbeidskameratene her på byggeplas-

sen ved Reistad i Lier, men nå kommer det stor fint besøk både fra regjeringen og ordførerkontoret.

«Bruk mer enn bare hodet», står det på et banner i bakgrunnen, der Ingvild smiler på bildet sammen med en kollega.

Da Ingvild Fjellheim fra Stokke i Vestfold skulle begynne på videregående, valgte hun ut fra ferdighetene sine.

– Jeg hadde best karakterer i kunst og håndverk og var flink til å tegne, så da ble det tegning, form og farge ved Slottsfjellet videregående skole. Real-fag var ikke min sterke side, men etter noen år i yrkeslivet har jeg lært meg å like tall. Det er noe annet i det praktiske livet enn x og y på skolebenken.

Ingvild har blant annet arbeidet

både med solskjermingsløsninger på Skeidar og vært stuepike, men taktekingen kom naturlig.

PAPPAJENTE «Bjartedottir» står det tatovert med store bokstaver på innsiden av underarmen til Ingvild.

– Pappa hadde taktekkerfirma, og broren min og jeg hjalp til, så det falt naturlig. Vi hadde det kjempegøy på jobben, og så er jeg pappajente, sier Ingvild, som etter mange år i andre jobber bestemte seg å gå ut i lære. Her kan det være fristende å ta fram slagordet «Sikt høyere, bli taktekker».

BEDRE LØNN OG LITE DRAMA Den entusiastiske lærlingen ser mange fordeler ved å være håndverker. Hun tjener bedre enn i andre yrker hun har hatt, men det er også mye mer på plussiden.

– Det er trivelig å jobbe med menn. I jentemiljøer kan det fort bli så mye drama. Her kan du være deg sjøl, og ingen er så fine på det, smiler Ingvild, som har lært seg 150 ord på polsk for å kunne snakke med flere av kollegene. Nå fjerner hun snusen før hun blir midtpunktet for gjestene som skal komme.

Tid står også på plussiden. Når arbeidsdagen varer fra sju til halv fire, har tobarnsmoren mer tid til å følge opp de to døtrene sine Astrid (11) og Brynhild (4) på ettermiddagen.

– Og når jeg kommer hjem, trenger jeg ikke dra ut igjen for å trene.

Jobben er fysisk, og du blir sterk av å bære ruller med takbelegg opp stigen.

Ingvild Fjellheim har et år igjen før hun kan ta fagprøven.

– Jeg har ikke lagt noen planer videre, men det ser ut som Protan har planer for meg, sier 29-åringen.

Ingen ting tyder på at taket er nådd i yrkeskarrieren.

Nå rigger NRKs mann kamera og mikrofon, flere strømmer til, og så er statsrådsbilen der. Alle hilser pent før Ingvild leder an opp i høyden. Her skal både kunnskapsminister Jan Tore San-

ner og Lier-ordfører Gunn Cecilie Ringdal få prøve seg på takteking i praksis.

OPPMERKSOM PÅ SMÅFAGENE Konsernsjef Erik Øyno hos Protan er med som vertskap. Han er opptatt av at det skal legges til rette for flere lærlinger også i småfagene, og kunne tenke seg et kompetansesenter for taktekkere i Drammensområdet. Bransjen har importert arbeidskraft i 20 år, men nå går dette tilbake.

– Det snakkes mye om tømrere, elektrikere og rørleggere, men alle hus har tak, og der trengs det også dyktige fagfolk. For å nå de unge, må vi fram snakke faget, sier Erik Øyno.

På taket, tre etasjer opp, er det rigget til et bord. Der skal Sanner og Ringdal få prøve seg i taktekkerfaget med lærlingen som veileder.

De får hver sin varmepistol og klar beskjed:

Dere stryker hvis det blir hull i sveisen.

Begge politikerne konsentrerer seg om å følge rådene og faste lappene de har fått utdelt. Men de sliter litt.

Er det lov å lappe, spør Sanner og ler. Kunnskapsministeren har fått hull i sveisen.

SER TIL NORGE – Det har vært gjort mye for å fremme yrkesfagene, og nå ser vi resultatene i praksis. Flere søker, og vi får henvendelser fra Sverige og Danmark som vil vite hvordan vi får det til. Vi må ta livet av fordommene, og vise at yrkesfagene også åpner mange muligheter i arbeidslivet, sier kunnskapsminister Jan Tore Sanner.

– Jeg møtte ei jente som ville bli tømrer fordi hun var flink i matte. Da har det skjedd noe.

LIER SATSER PÅ LÆRLINGER I Lier kommune stiller de krav om at firmaene de kjøper fra skal ha lærlinger, så sant det er mulig.

– Målet vårt er også at kommunen

skal ha en lærling per 500 innbyggere, sier ordfører Gunn Cecilie Ringdal (H). Raskt regnet ut fra folketallet vil det si 53 lærlinger fordelt på ulike fagområder.

– Du er selv jurist, men hva ville du ha valgt innen yrkesfag?

– Anleggsgartner, for jeg er så glad i å grave i jorden. Men jeg får ta det ut i hagen, sier ordføreren.

Alle er vel nede på bakken igjen, mikrofonene slås av, og kameraene senkes. Statsrådsbilen lukker dørene, og Ingvild Fjellheim kan trekke pusten og riste løs. Nå venter båttur på fjorden med 80 kolleger for å feire Protans 80-årsjubileum. Tak får være tak denne kvelden.

Ingvild Fjellheim er glad for at hun fulgte i farens spor og snart er utdannet taktekker.

Egen utdanning for yrkesfaglærere som vil bli lærerspesialister

NTNU: **ELIN BØ MORUD** elin.morud@ntnu.no,
nestleder Institutt for lærerutdanning

KLARA ROKKONES klara.rokkones@ntnu.no,
førstelektor Institutt for lærerutdanning

OSLOMET: **MARIANN TVETENE** mtvetene@oslomet.no
universitetslektor og seniorrådgiver OsloMet

MARIT ENGUM HANSEN mahansen@oslomet.no,
universitetslektor OsloMet

Lærerspesialist er en faglig karrierevei for å beholde gode lærere i klasserommene. En lærerspesialist i yrkesfag skal være faglig oppdatert på sine programområder, skal styrke profesjonsfellesskapet og skal bidra til å utvikle egen skole som lærende organisasjon.

KARRIERE Regjeringen ønsker å beholde gode lærere i klasserommet slik at de kan bidra til mer læring for elevene. Kunnskapsdepartementet gjennomfører derfor en utprøving

av nye faglige karriereveier for lærere i form av funksjonen *lærerspesialist*. Ifølge Utdanningsdirektoratet er målsettingen «å gi lærere nye utfordringer og profesjonell videreutvikling, samtidig som de fortsetter i klasserommet». I rammene for piloteringen – utprøvingen – beskriver Kunnskapsdepartementet krav til lærere i spesialistfunksjonen. Dette omhandler krav til godkjent lærerutdanning og relevant undervisningserfaring. I tillegg vektlegges blant annet initiativ til å forbedre undervisningen og til å reflektere over og kritisk vurdere undervisningspraksis og elevenes læring sammen med andre lærere.

HVA ER EN SPESIALIST Lærerspesialistene i yrkesfag skal være faglig oppdatert på forskning og yrkesdidaktikk på sine programområder. De skal bruke sin yrkesfaglige kompetanse og analysekompetanse til å styrke det kollektive profesjonsfellesskapet og utvikle skolen som lærende organisasjon. Utdanningsdirektoratet (2019) anbefaler at lærerspesialistene

Bildet viser lærerspesialiststudenter BA fra Kuben videregående skole.

gis en sentral rolle i det lokale arbeidet med fagfornyelsen og bistår skoleleder i arbeidet med å utvikle lokal kompetanseutviklingsplan. Lærerspesialistene skal bruke størsteparten av tiden på undervisning og læringsarbeid innenfor sitt yrkesfagområde.

Det er etter hvert mange lærerspesialister. Som utdanningsinstitusjoner får vi tilbakemelding fra flere lærerspesialister om at de opplever rollen som utfordrende og litt utydelig. Det gis nå tilbud om *videreutdanning til lærerspesialist* innen to yrkesfaglige utdanningsprogram. Dette tilbudet kan bidra til å styrke rollen som lærerspesialist for dem som allerede har funksjonen, eller det kan kvalifisere lærere som ønsker å søke seg til en lærerspesialistfunksjon. Lærerspesialistutdanningene er på masternivå (60 studiepoeng over to år), og de kan inngå som en del av en erfaringsbasert mastergrad. Utdanningene finansieres på lik linje med andre videreutdanningstilbud for lærere fra Utdanningsdirektoratet. Det betyr at lærere som deltar, får

frikjøp i deler av stillingen sin slik at de får tid til å studere ved siden av jobb.

NYE UTDANNINGER Høsten 2018 startet to lærerspesialistutdanninger for yrkesfag: i bygg- og anleggsteknikk (BA), som tilbys ved NTNU, og i helse- og oppvekstfag (HO), som tilbys ved OsloMet. Lærerspesialistutdanningene er praksisnære og forskningsbaserte, og gir studentene kompetanse i å utvikle og tilrettelegge undervisning. Profesjonsutvikling og veiledning er gjennomgående tema gjennom hele studiet, og arbeidskravene i studiet legger opp til at studentene skal utvikle og utforske egen undervisningspraksis og sette i gang utviklingsprosesser på egen skole, basert på et solid kunnskapsgrunnlag. Lærerspesialistutdanningene vil gjøre studentene i stand til å ha en sentral rolle i utvikling og gjennomføring av lokale kompetanseutviklingstiltak, både innenfor etter- og videreutdanning.

STYRKE YRKESKUNNSKAP Studiet er et tilbud til yrkesfaglærere innen bygg- og anleggsteknikk som ønsker en faglig karriere knyttet til undervisning og yrkesfaglig FoU-arbeid ved egen skole. Målet er at studenten gjennom studiet skal styrke sin yrkeskunnskap i bygg- og anleggsteknikk og yrkesdidaktikk, samt utvikle kompetanse i å drive faglig utviklingsarbeid ved egen skole. Dette vil være knyttet til utvikling av undervisningen i bygg- og anleggsteknikk i samarbeid

En lærerspesialist skal være faglig oppdatert og bidra til økt kompetanse på egen skole. Lærerspesialister er skolens endringsagenter.

med kolleger, gjennom kollegaveiledning, samt at de skal drive utviklingsprosesser på fagets premisser i samarbeid med skolens ledelse, elever og lærere.

Yrkesfaget vektlegger: *Konstruksjonsforståelse, Utviklingstrender i byggebransjen, Rehabilitering og fornying og Grønt skifte i bygget miljø.*

Profesjonsfaget (pedagogikk og yrkesdidaktikk) vektlegger: *Opplæring, utvikling av undervisning, Veiledning og vurdering i bygg og anleggsteknikk, Samarbeid skole- bedrift, Pedagogisk bruk av IKT, Innovasjon og entreprenørskap, Forsknings- og utviklingsarbeid* er sentralt som felles tema for yrkesfaget og profesjonsfaget.

For yrkesfaglærerne i bygg- og anleggsteknikk vil viktige element i faglig fordypning være det å bidra til at lærerne øker sin faglige, yrkesdidaktiske kompetanse og styrker kompetansen i profesjonsutvikling på fagets premisser. Vi ønsker å bygge opp et studium hvor de enkelte emnene er tett integrert i hverandre. Det vektlegges at emnene er tett knyttet til praksis både i verksted og klasserom og i samarbeid med bedrifter i bygg og anleggsbransjen. Profesjonsutvikling og vurderingskompetanse står som egne tema og vil være integrert inn i alle emnene som er i oversikten. Dette gjelder også digital kompetanse.

HELSE- OG OPPVEKSTFAG Studiet er et tilbud til yrkesfaglærere innen helse- og oppvekstfag. Utdanningen består av fem emner og omhandler *yrkesdidaktikk og tilpasset opplæring, innovasjonsprosesser og læringsledelse, organisasjonslæring, kvalitetsutvikling gjennom veiledning, vurdering og dokumentasjonsarbeid* samt *yrkesfaglig fordypning.*

Studiet er arbeidsplassbasert, og egen arbeidsplass er en viktig læringsarena i studiet. Arbeidsformene i studiet legger vekt på oppgave- og prosessorientering, prosjekt- og utviklingsarbeid, deltakermedvirkning og erfaringslæring. Studentenes yrkesfaglige bakgrunn representerer en grunnleggende inngangsverdi, og eget fagområde utgjør en viktig referanseramme for utviklingsarbeidene. I alle fem emnene i studiet skal studentene forske på egen praksis gjennom konkrete utviklingsprosjekter de skal planlegge, gjennomføre og dokumentere. Prosjektene skal knyttes til eget fagområde, bredden i helse- og oppvekstfag og egen skole. Disse prosjektene vil trene studentene i skoleutvikling og kollektiv profesjonsutvikling med utgangspunkt i rollen som lærer og fagarbeider.

OPPSUMMERT Lærerspesialisten skal:

- styrke det kollektive profesjonsfellesskapet og utviklingen av skolen som lærende organisasjon knyttet til elevens læring og skolens behov
- øke lærerspesialistens yrkesfaglige kompetanse og utvikle undervisningen i bygg- og anleggsteknikk og helse- og oppvekstfag
- lede utviklingsprosesser i samarbeid med skolens ledelse, elever og lærere
- ha fokus på skolens behov for kompetanse ut fra nasjonale og lokale målsettinger
- bidra til at dyktige lærere blir i klasserommet

(Utdanningsdirektoratet, 2018)

Nettsider og kontaktpersoner:

<https://www.oslomet.no/studier/lu/evu-lui/lererspesialistutdanning-helse-oppvekstfag>
Rådgiver: Eva Skals Johnskareng
evasjo@oslomet.no

<https://www.ntnu.no/videre/larerspesialistutdanning-bygg-og-anlegg>
Kontaktperson: Linda Lønvik
linda.lonvik@ntnu.no el.
ntnu.videre@ntnu.no

De harde pakkene er det nok fremdeles en del av under juletrærne, enten du bor nord, sør, øst, vest eller midt i landet.

VED WENCHE SCHJØNBERG

Fire deiger - og 60 pizzaer

Her får vi oppskriften på fire forskjellige pizzadeiger. Røde eller hvite bunner og til sammen 60 forskjellige oppskrifter. Boka **Pizza** byr på Eirik Sevaldsens og Loftus Samvirkelags beste oppskrifter.

Det er Aschehoug som gir ut boka, og det er restaurantsjef Konrad Kopach som har laget alle pizzaene som er avfotografert i boka. Og her er det mange forskjellige pizzaer på menyen. Pizza med lettrøkt andebryst, med artisjokk, med ansjos, med grønne erter, med kylling på hvit bunn, med kylling på rød bunn, med lammefilet – for å nevne noen.

Boka inneholder også et eget kapittel om restemat, om tomatsuppe, om pizzasaus og om verktøy.

Faksimiler fra boka

Julequiz

I jula har vi gjerne mer tid til hverandre enn ellers i året. Det vet Cappelen Damm som ved Marit O. Bromark byr oss på **Julequiz 1000 spørsmål og svar**. Her er det egne spørsmål knyttet til jula og høytiden, som for eksempel julefilmer, julesanger og juletradisjoner. Eller adventstiden, her er åpningsspørsmålet «Når starter advent?»

I julequiz er det også en egen avdeling spørsmål beregnet på barn og ungdom.

Marit O. Bromark, som er journalist av yrke, har tidligere laget egne quizbøker beregnet på påsken og sommeren.

Tepper til den minste

I boka **Babytepper** ved Marta Skadsheim Torkildsen får leserne oppskrifter på 51 tepper de kan svøpe et lite nurk i. Alle kan strikkes, og ifølge forlaget, Cappelen Damm, er flere så enkle at også nybegynnere kan gi seg i kast med pinnene. Oppskriftene er merket med vanskelighetsgrad, og mønstrene varierer.

Forfatteren er fra Rogaland og har sin bakgrunn fra administrasjon og økonomi. Men hun lærte å strikke som fireåring, og regner strikkingen som en kjær hobby. Hun sier også at et år på Rogaland Fylkeshusflidsskole har gitt henne innsikt og erfaring med materialer, form og farge, en innsikt hun har dratt nytte av i arbeidet med boka om babyteppene.

Kokken og komikeren og bakeren

Hva har en kokk og en komiker og en baker til felles? Matglede. I hvert fall er dette tilfellet i boka **Kokken, bakeren, hun komikeren og mat de elsker**. Her er det kokken Björn Svensson det dreier seg om, bakeren Martin Fjeld og komikeren Anne-Kat. Hærland. Og oppskriftene er absolutt ikke bare vanskelig gourmet. Det er pizzasalat, kålsuppe med tyttebær og timian. Kanelsnurrer og surdeigsbrød. Blings med skinke og fennikel og ganske så tidsriktige «litt om restemat», for å nevne noen av kapitlene og oppskriftene.

I omtalen ber Cappelen Damm leseren om ikke å la seg skremme av at Björn Svensson er kokk i Michelin-guiden, eller at Martin Fjeld lager Norges beste surdeigsbrød. «Rettene i denne boka er enkle å lage, fremgangsmåtene er tydelig forklart», lover forlaget.

Boka byr også på intervjuer med bakeren og kokken, ført i pennen av komikeren.

Fuglekikking

Har du noen gang lurt på hvordan du kan artsbestemme en fugl, også på avstand? I boka **«Fuglekikking»** dreier det seg om nettopp det. Det er Lars Gejl som har skrevet boka. Han er naturfotograf og står også bak flere andre bøker om fugler, blant andre «Norges fugler. Felthåndbok» fra 2012 og «Fuglekikking» fra 2014.

I hans nye bok er det også lagt ved QR-koder med karakteristiske fuglestemmer.

Dessuten byr boka på plansjer som viser de forskjellige artene, familiene og slektenes silhuetter.

Boka, som er ute på Aschehoug forlag, omtaler 400 arter.

Illustrasjonfoto fugler og grønne planter: Adobe Stock

Potteplanter

For mange er pottedplanter det nærmeste de kan komme egen hage. Nå kommer det også en bok om hvordan du kan få til disse grønne plantene hjemme i egen stue, hvordan du skal stelle dem for å få dem til å overleve, tenke på lyset de trenger, tips om jord og omplanting og ikke minst hvordan du velger riktig plante til forskjellig bruk. Det er Anders Røyneberg som har skrevet boka **Plantelykke – Stell og innred med grønne planter**.

Røyneberg er både agronom og psykiatrisk sykepleier. Han er også sexolog, og til daglig arbeider han som terapeut, skribent og foredragsholder.

Han står også bak @arcticgardener på Instagram hvor han har over 40 000 følgere. Det er Cappelen Damm som gir ut boka.

Da vi manglet et apotek på hjørnet

Våre forfedre hadde ikke et apotek på hjørnet som kunne skaffe oss medisin til diverse plager og sykdommer. Derfor har det i tusenvis av år blitt brukt planter med spesielle egenskaper og innhold som medisin og til trolldom.

TROLLODOM OG MEDISIN Flere vekster ble tillagt magiske evner og ble brukt i seremonier i deres naturlige forestilling om livet og døden. Særlig planter som inneholdt svake gifter som hadde en berusende effekt, og som satte dem en transelignende tilstand. Det var spesielle mennesker (druider og trollmenn) som hadde kunnskaper om disse plantene. Denne typen planter ble brukt for å forandre menneskers bevissthetstilstand.

I mange tradisjoner blir de brukt i seremonielle sammenhenger, for å oppnå kontakt med «det overnaturlige, gudene».

De prøvde seg frem og fant virkninger og doseringer som ikke tok liv, men man må nok regne med at noen døde av forgiftninger før de fant ut dette.

Jeg vil på ingen måte anbefale noen å

eksperimentere med disse plantene, da veldig mange er svært giftige og dødelige. Det var druider og trollmenn (den tids leger) med særlige kunnskaper som benyttet seg av alle egenskapene til disse plantene.

Noen eksempler på disse plantene er:

EFØY/BERGFLETTE – knuste blad ble brukt mot brannså. Antakelig fordi den inneholder et glykosid. Har vært anvendt til dette formålet i hundrevis, kanskje tusenvis av år. Planten blir veldig gammel.

BULMEURT – en eldgammel medisin og trolldomsurt, sjelden og myteomspunnet, ble brukt til mange slags sykdommer, blant annet søvnløshet. Den ble i oldtiden brukt som afrodisiakum,

uten at det finnes dokumentasjon på akkurat det.

Sagn sier at hekser brukte denne planten i diverse salver som de tok med seg til Bloksberg for å drive sin trolldomskunst.

Den ble også brukt til jakt og fiske, da den har en bedøvende virkning. Brødbiter med bulmeurt ble kastet på vannet, og fisk som spiste den, ble bedøvet og fløt opp. Hønsetyver kastet mat med bulmeurt inn i hønsegårder slik at de uforstyrret kunne forsyne seg med høner uten at det ble et svare leven.

FIRBLAD – meget giftige bær! Blir også kalt trollbær og har blitt brukt i trolldomskunst i tusenvis av år.

HUNDEKJEKS – finnes over hele Norge. Svakt giftig! I små doser har den blitt brukt som medisin og til farging av tøy. Den har i folkemedisinen blitt brukt mot blant annet fordøyelsesbesvær.

Firblad

SELSNEPE – ekstremt giftig! Eksperimentering med denne planten ender med døden! Vær obs på denne fordi bladene kan minne om løpstikke og bladpersille. Ble, i små doser, i oldtiden brukt mot epilepsi, hikke og stamming fordi et homøopatisk middel i planten (Cicuta) kan brukes ved lidelser knyttet til nervesystemet.

Som et eksempel kan anføres at slektningen giftkjeks i det gamle Hellas ble brukt til å henrette folk. Politiske motstandere som Sokrates ble gitt gift fra denne planten slik at han døde.

HVITVEIS – ble i tidligere tider brukt som vanddrivende middel, mot gikt og tannverk.

LILJEKONVALL – hele planten er meget giftig. I folkemedisinen brukt som avføringsmiddel og diuretisk middel i små doser.

MISTELTEIN – vi husker vel alle Miraculix i «Asterix og Obelix»? Misteltein ble sett på som en vekst med magiske evner og skulle bringe lykke og helbrede alle slags sykdommer. Særlig hvis den ble høstet med en gullsigd når det var fullmåne.

BEKKEBLOM – gammel, giftig urteplante som har blitt brukt i folkemedisin mot diverse anfall (epilepsi?), eksempel, forkjølelse, vorter og hjerteplager.

SVALE-URT – hele planten er giftig. Har vært brukt mot diverse mageproblemer i tusener av år.

TYRIHJELM – hele planten er giftig, særlig roten er meget giftig. Har i folkemedisinen blitt brukt som smertedemper i små doser. Man kan tenke seg at den har blitt brukt som bedøvelse under kirurgiske inngrep av ymse slag. Men i

svært kontrollerte doser. Ellers vil det ha medført døden. Avkok av planten har blitt brukt utvortes mot bl.a. lus.

TYSBAST – giftig plante som i uminnelige tider har blitt som trolldomsmiddel og i folkemedisinen. Hele planten har vært brukt, men særlig barken.

Blodrensende og svettedrivende og ble brukt som avføringsmiddel og brekkmiddel.

Det sier litt at planten ble brukt i utlagte åter for å drepe ulv og andre rovdyr! Som også da var et stort problem for dem som høstet av naturen, og som drev med husdyrhold.

KYSTOMRÅDENE Naturlig nok finner vi de første sporene etter menneskelig aktivitet og «matauk» langs kysten, fordi disse områdene ble isfrie før innlandet etter siste istid.

Men: Vi har også funnet spor av fangst og sanking som stammer fra tiden før siste istid. På Valderøya i Møre og Romsdal, i Sjonghelleren, har det blitt funnet forekomster av faunamateriale som er ca. 30 000 år. Om dette er rester etter mennesker eller dyr er litt usikkert, men man kan ikke avskrive at det kan være mennesker som har etterlatt seg disse sporene. Som vi vet, så har mennesker vært på vandring siden tidenes morgen. Man kan derfor ikke helt avskrive at mennesker var her allerede før siste istid i og med at menneskets historie i Europa er eldre enn 450 000 år.

Uansett: Det som er helt sikkert, er at det har eksistert en fangstkultur av mennesker i Sjonghelleren som skriver seg ca. 8000 år tilbake i tid.

Benrester som er funnet, skriver seg fra forskjellige sjøpattedyr og fugler.

Sanking av egg har også vært et viktig bidrag til inntak av protein.

INNLANDET I innlandet lå isen lenger enn langs kysten, men for ca. 7000 år siden begynte mennesker å ta i bruk indre strøk for å jakte og sanke.

Selsnepe

Noen av de eldste sporene vi finner i innlandet, er der det først ble isfritt etter istiden. Disse lokalitetene befant seg ved vann/vassdrag til fjells. Der var tilgangen på både fisk og vilt særlig stor.

Det ble anlagt fangstgravsystemer der de slo seg til, og vi finner et omfattende fangstgravsystem i fjellet, f.eks. i Alvdal. At det var omfattende trafikk av jegere i området for 6000–8000 år siden er helt sikkert, for vi finner også omfattende fangstsystemer i Grimsdalen i Folldal.

Beliggenheten til disse to systemene (Alvdal og Folldal) kan tyde på at de var designet for forskjellige vilt (elg og reinsdyr).

Man hadde enkle våpen, så fangstgraver var den beste måten å skaffe kjøtt på. Fjellet var også fullt av fugl, som også var en del av kostholdet. Og skal jeg gjette, så var nok grilling på moten allerede for 5000–6000 år siden.

Apropos: På et utgravingsområde i Nord-Østerdalen (Alvdal) fant man flintbiter etter produksjon av, antakelig, pilspisser/spydspisser. Det som er interessant, er at flint ikke finnes i Norge. Det viste seg at dette var flint fra Danmark! Så vi kan med sikkerhet si at vandringen av mennesker var svært omfattende.

Bruken av disse fangstanleggene gikk, mer eller mindre, av moten da skytevåpenet gjorde sitt inntog på 1600–1700-tallet.

NÅTID I dag er vilt ganske eksklusivt, noe som gjenspeiles i prisene på diverse vilt.

Eksempel: Rein koster fra kr 300 til 800 pr kilo, alt ettersom hvilken stykningsdel man velger.

Vilt er til en viss grad sesongbetont med høysesong på høsten, men kan skaffes i frossen tilstand stort sett året rundt.

Elgrein, hjort og rådyr er de hjortedyrene som finnes i norsk fauna, og som er utbredt over hele landet. De utgjør en enorm ressurs på matfatet i Norge.

Fugl som finnes å få tak i, er rype, tiur, ærfugl, gås og and. Disse utgjør ikke et stort tilskudd til proteinbehovet vårt, men er velsmakende råvarer som brukes fra tid til annen.

Er man heldig å få tak i et slakt eller et lår eller lignende, så er det om å gjøre å få utnyttet alt. Også beina! De skal du lage kraft av.

VILTKRAFT

4 kg kraftben (vilt) og avskjær av viltet om du har

3 stk. løk

3 stk. gulrot

1 stk. purre (kan sløyfes)

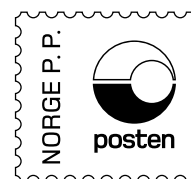
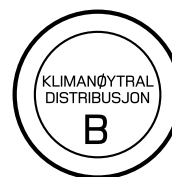
Tørket sopp om du har (kantarell, piggsopp e.l.)

8–10 båter hvitløk

4 stalker frisk timian

Vann

- Del opp beina i ca. 10 cm lange stykker. Legg dem i en langpanne og stek i ovn til de er skikkelig brune. Ta dem over i en god og romslig kjele.
- Skjær grønnsakene i litt store biter og ha i kjelen sammen med de brunede beina. Tilsett også tørket sopp, hvitløk og timian.
- Tøm over kaldt vann til det står ca. 5–10 cm over ben/grønnsaker.
- Kok opp forsiktig og skum av hele tiden når det kommer skum på toppen i kjelen.
- Dette er viktig for at du skal få en så klar kraft som mulig.
- Kokes ca. 5–7 timer. Fyll på med vann om nødvendig. Det må ikke koke tørt.
- Dette er vel anvendte timer, da dette skal være utgangspunktet for sausen, ev. suppen, du vil lage.
- Når du har silt fra bein og grønnsaker, kan du koke kraften inn så du får den litt kraftigere.

Returadresse:
Utdanningsforbundet
Postboks 9191 Grønland
N-0134 OSLO

Utdanningsnytt.no er for alle som er engasjert i utdanning, oppvekst, skolepolitikk og pedagogikk!

Nyheter innen utdanningssektoren og artikler hentet fra medlemsbladet Utdanning og tidsskriftene Første steg, Bedre Skole og Yrke publiseres fortløpende.

I tillegg består nettstedet av aktuelle debattsider og omtaler av undervisningsbøker.

Foto: Shutterstock

UTDANNINGSNYTT.NO

UTDANNING

**FØRSTE
STEG**

BEDRE SKOLE

spesialpedagogikk

YRKE

Lærerjobb.no